

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

HET ERFRECHT VAN DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT BEDENKINGEN BIJ EEN WETSONTWERP

1. Op 21 november 1973 heeft de Senaat het wetsontwerp tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot goedgekeurd. Dit wetsontwerp strekt er hoofdzakelijk toe de rechten van de langstlevende echtgenoot, die door het wetboek Napoleon zo karig bedeed was, uit te breiden. Zulks heeft meegebracht, dat een aantal traditionele beginselen van dit wetboek grondige wijzigingen hebben ondergaan, zonder dat men zich daarvan, op het eerste gezicht, bewust is, en zonder dat de wetgever steeds aandacht heeft besteed aan de incidenties van de nieuwe regeling. In dit – introductief en exploratief – opstel worden enige van die incidenties besproken. Daarbij zal de aandacht hoofdzakelijk gaan naar de situatie waarin de overlevende echtgenoot samen met wettige of natuurlijke afstammelingen van de overledene tot de nalatenschap komt.

§ 1. *Rechten van de overlevende echtgenoot in aanwezigheid van kinderen, en de weerslag op de reserve*

2. Het oorspronkelijk regeringsontwerp voorzag in dit verband in een regeling die zeer analoog was aan die welke thans nog altijd van kracht is (*Parl. Besch., Senaat*, 1968-69, nr. 200).

In aanwezigheid van wettige of natuurlijke afstammelingen bedroeg het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot de helft van de nalatenschap van de eerststervende. Deze helft werd berekend op een berekeningsmassa, die volledig identiek was met de in het huidige art. 767, II, § 3, bepaalde massa. Anderzijds kon de echtgenoot zijn successoraal vruchtgebruik slechts uitoefenen op de goederen die het beschikbaar gedeelte uitmaken, en waarover de overledene niet heeft beschikt. Bovendien kon de echtgenoot zich, net als thans, op art. 1094 B.W. beroepen.

Dit beschikbaar gedeelte werd echter gevoelig uitgebreid: het bedroeg in elk geval het gewoon beschik-

baar gedeelte van art. 913 B.W., en werd in voorkomend geval vermeerderd met het vruchtgebruik van de reserve van de descendenten en met de blote eigendom van de reserve van de ascendenten.

In een zekere zin keerde het regeringsontwerp aldus terug tot de oorspronkelijke bedoeling van de opstellers van het wetboek. Men weet immers hoe het beschikbaar gedeelte, in aanwezigheid van descendenten, aanvankelijk onveranderlijk op 1/4 werd bepaald, en hoe het bijzonder beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten werd vermeerderd met het vruchtgebruik van 1/4 van de reserve. Later ging de quotiteit van het beschikbaar gedeelte evenwel variëren volgens het aantal kinderen, maar het bijzonder beschikbaar gedeelte bleef ongewijzigd bepaald op 1/4 in volle eigendom en 1/4 in vruchtgebruik, of de helft in vruchtgebruik. Volgens de geest van de opstellers van het Burgerlijk Wetboek was het bijzonder beschikbaar gedeelte derhalve steeds uitgebreider dan het gewoon beschikbaar gedeelte, en kwam deze uitbreiding in mindering van de reserve.

Het regeringsontwerp nam deze regeling over, op dit verschil na dat het gewoon beschikbaar gedeelte thans varieert volgens het aantal kinderen, en dat het beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten werd vermeerderd met het vruchtgebruik van de gehele reserve.

3. In het ontwerp dat door de senaat werd aangenomen, bedraagt het *ab intestato* erfdeel van de langstlevende echtgenoot reeds de gehele nalatenschap in vruchtgebruik. Het leek dan ook overbodig om het beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten nog uit te breiden, aangezien de langstlevende echtgenoot, *ab intestato*, – op de blote eigendom van het beschikbaar gedeelte na – reeds bekomt hetgeen hij in het oorspronkelijk ontwerp slechts kon bekomen door maximale beschikkingen te zijnen voordele.

Het nieuwe art. 1094 B.W. bepaalt derhalve dat, wanneer de echtgenoten wettige kinderen of afstammelingen of natuurlijke kinderen achterlaten, zij de ene ten voordele van de andere mogen beschikken over het in art. 913 B.W. bepaalde beschikbaar gedeelte, onverminderd de rechten in vruchtgebruik die aan de langstlevende worden toegekend in de titel "Erfenissen".

4. Ongetwijfeld is de wetgever zo ver willen gaan, omdat hij het recht aan de feiten wenste aan te passen. In de overgrote meerderheid van de gevallen wordt de langstlevende echtgenoot inderdaad in het bezit gelaten van de nalatenschap van de eerststervende. In beginsel moet men de stellingname van de wetgever toejuichen: het is immers steeds wenselijk dat het recht bij de feitelijke gebruiken en gewoontes aansluiting vindt.

Onderhavig opstel heeft dan ook geenszins tot bedoeling deze fundamentele optie van de wetgever ter discussie te stellen; de aandacht zal enkel worden gevestigd op enige technische moeilijkheden of vragen, die door deze optie gesteld worden.

5. Door deze regeling krijgt de reserve van de kinderen en afstammelingen vanzelfsprekend een zware klap. Zelfs zonder dat *de cuius* enige beschikking heeft gedaan, zullen ze moeten dulden dat de overlevende echtgenoot zijn vruchtgebruik uitoefent op de hun voorbehouden goederen. De optie die art. 917 B.W. aan de reservataire in geval van overdreven beschikkingen in vruchtgebruik verleent, wordt als het ware afgeschaft, en de reservataire wordt verplicht het vruchtgebruik in elk geval te dulden. Bovendien, naast de aantasting van de reserve van de kinderen, blijft het gewoon beschikbaar gedeelte bestaan. Dit betekent dat de *de cuius* zijn echtgenoot met de blote eigendom van het beschikbaar gedeelte kan begiftigen, en dat hij de volle eigendom van het beschikbaar gedeelte aan een derde mag legateren. In dit geval moeten de reservataire zich tevreden stellen met de blote eigendom van hun reserve, zonder enige compensatie te vinden in de blote eigendom van het beschikbaar gedeelte.

6. De reserve van de kinderen en afstammelingen krijgt trouwens, merkwaardig genoeg, nog een flinkere deuk, wanneer de overledene kinderen uit een vorig huwelijk achterlaat, of kinderen die door hem en een vorige echtgenote samen werden geadopteerd. In dit geval heeft de overlevende echtgenoot, naar keuze, recht op een vierde van de erfenis in volle eigendom, of op de helft ervan in vruchtgebruik.

Onderstellen we dat de *de cuius* twee kinderen uit een vorig huwelijk achterlaat, en dat zijn echtgenoot opteert voor een vierde in volle eigendom; anderzijds heeft de *de cuius* ten voordele van een derde een legaat gemaakt ten belope van 40.000 fr.; de bij het overlijden voorhanden goederen worden op 120.000 fr. geraamd. De reserve van de twee kinderen bedraagt in

dit geval 80.000 fr., en het beschikbaar gedeelte 40.000 fr.

De vraag rijst dan ook op welk gedeelte de weduwe haar wettelijk erfrecht ten belope van een vierde zal uitoefenen. Aangezien nergens bepaald wordt, dat de overlevende echtgenoot zijn erfrecht slechts mag uitoefenen op de goederen die het beschikbaar gedeelte uitmaken, en waarover de vooroverledene niet heeft beschikt, mag men uit het legaat ten voordele van de derde, naar mijn mening, niet besluiten tot de onterving van de overlevende echtgenoot. Anderzijds gaat het evenmin aan het beschikbaar gedeelte ten belope van zijn erfrecht te verminderen. Men heeft veeleer de indruk dat de geest van het ontwerp ten doel heeft van de reservataire het kind van de rekening te maken: wanneer de overledene geen kinderen uit een vorig huwelijk achterlaat, wordt hun reserve trouwens van rechtswege tot de blote eigendom beperkt.

In het onderhavige geval zou dit dan tot het resultaat leiden, dat de derde zijn legaat van 40.000 fr. opneemt, en dat de resterende 80.000 fr. zouden verdeeld worden tussen de twee kinderen en de overlevende echtgenoot: de eerste twee zouden elk 30.000 fr. bekomen, terwijl de laatste zich met $\frac{1}{4}$ van de goederen waarover niet werd beschikt, dus met 20.000 fr., tevreden zou moeten stellen. De reservataire zouden derhalve slechts $\frac{3}{4}$ van hun reserve bekomen.

Ook wanneer de overlevende echtgenoot voor de helft in vruchtgebruik opteert, rijst trouwens de vraag welk deel van de nalatenschap met die helft moet worden bezwaard. Andermaal lijkt het meer met de geest van het wetsontwerp overeen te stemmen om de reservataire met dit vruchtgebruik te belasten.

7. Eerlijkheidshalve moet hierbij echter worden opgemerkt, dat de verslaggever blijkbaar minstens gedeeltelijk een andere opvatting is toegedaan (zie verslag senator VANDEKERCKHOVE, *Parl. Besch. Senaat*, 1973-74, nr. 30, blz. 21). Volgens hem mogen de echtgenoten elkaar, in aanwezigheid van één voorkind, nog begiftigen met het verschil tussen het gewoon beschikbaar gedeelte, *in casu* de helft van de nalatenschap, en het *ab intestato* erfdeel van de overlevende echtgenoot, dus met een vierde in volle eigendom of de helft in blote eigendom, naargelang de optie van de overlevende. Over de vraag of ook derden slechts met dit verschil kunnen worden begiftigd, spreekt het verslag zich niet uit, — dit laatste lijkt me evenwel bezwaarlijk te kunnen worden aangenomen.

In elk geval blijkt de verslaggever van mening te zijn dat het erfrecht van de overlevende echtgenoot, in aanwezigheid van voorkinderen, in mindering komt van het beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten. Dit moet dan, in de onderstelling dat deze beperking niet geldt voor beschikkingen ten voordele van derden, en nog steeds in aanwezigheid van voorkinderen, logischerwijze leiden tot het aannemen van twee beschikbare gedeelten, één tussen echtgenoten, bestaande uit

het verschil tussen het gewoon beschikbaar gedeelte en het erop te imputeren erfrecht van de overlevende echtgenoot, en één ten voordele van derden, zijnde het door art. 913 B.W. bedoelde beschikbaar gedeelte. Dit druist nochtans in tegen de bedoeling van de wetgever om het onderscheid tussen het gewoon en het bijzonder beschikbaar gedeelte af te schaffen.

Bovendien lijkt de opvatting van de verslaggever moeilijk verenigbaar te zijn met de tekst van het door het ontwerp gewijzigde art. 1094 B.W., waar het beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten, in aanwezigheid van kinderen of afstammelingen, wordt bepaald als het gewoon beschikbaar gedeelte van art. 913 B.W., onverminderd het vruchtgebruik aan de langstlevende echtgenoot toegekend in de titel "Erfenissen". Deze bewoordingen betekenen naar mijn mening duidelijk dat het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot, ongeacht of het de gehele of slechts de helft van de nalatenschap van de eerststervende tot voorwerp heeft, in mindering van de reserve komt. En waarom zou men een andere oplossing voorstellen, wanneer de overlevende echtgenoot, in aanwezigheid van voorkinderen, voor een vierde in volle eigendom opteert?

Niettemin staande de vorige argumenten, is het niettemin niet uitgesloten dat het inderdaad de bedoeling van de wetgever is geweest om het erfdeel van de overlevende echtgenoot, in aanwezigheid van voorkinderen, in mindering te laten komen van het deel waarover de *de cuius* vrij mag beschikken ten voordele van zijn echtgenoot, of zelfs eventueel ten voordele van derden. Maar, indien dit zo is, zou zulks in elk geval veel duidelijker uit de tekst van het ontwerp moeten blijken; zoals die er thans uitziet, heeft men immers de indruk dat de in het vorige nummer uiteengezette interpretatie het best met de geest van het ontwerp strookt.

8. Wat er ook van zij, en in de veronderstelling dat deze laatste interpretatie de juiste is, zou men eraan kunnen denken om de reserve, waarop de in te brengen schenkingen aan reservataire eventueel moeten aangerekend worden, in dit geval tot haar werkelijke waarde te beperken, dit is, na aftrek van het erop wegend *ab intestato* erfrecht van de langstlevende echtgenoot.

Herinneren we ons het voorbeeld van nr. 6, maar onderstellen we dat de *de cuius* bovendien nog een in te brengen legaat ter waarde van 80.000 fr. aan een van de reservataire heeft gedaan. Zelfs indien men dit legaat op de globale reserve meent te kunnen toerekenen, zal er, in deze optiek, een surplus zijn van 20.000 fr., dat dan blijkbaar op het beschikbaar gedeelte moet worden geïmputeerd. Dit zal dan leiden tot een inkorting van het legaat aan de derde, die uitsluitend aan de reservataire erfgenamen ten goede komt.

Aldus zou men echter de gevolgen van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot toch gedeeltelijk door de legataris van het beschikbaar gedeelte laten dragen; en het is niet zeker of zulks met de geest van het ont-

werp strookt. Bovendien zouden de reservataire en dan beter aan toe zijn, wanneer de *de cuius* een van hen zonder vrijstelling van inbreng begiftigd heeft dan wanneer hij dit niet heeft gedaan, — hetgeen moeilijk overeen te brengen is met het karakter van de reserve-regeling.

§ 2. De reserve van de overlevende echtgenoot

9. De overlevende echtgenoot wordt in het ontwerp in een zekere zin als een reservataire beschouwd. Zijn reserve is evenwel van een bijzondere aard: het is namelijk een reserve in vruchtgebruik, en ze slaat niet op een bepaalde quotiteit van de nalatenschap, maar wel op zekere specifieke, zogenaamde *preferentiële* goederen, en met name op het onroerend goed dat het gezin huisvest, op de meubelen die het bekleden, en op de huurrechten die erop betrekking hebben (nieuw art. 745bis, § 6). Zodra de *de cuius* één van de bedoelde goederen of rechten om niet heeft vervreemd, zal de overlevende echtgenoot dan ook normalerwijze een inkortingsactie kunnen instellen, waardoor het vruchtgebruik van deze goederen of rechten tot de nalatenschap zal terugkeren.

10. Wanneer de overlevende echtgenoot samen optreedt met kinderen en afstammelingen van de *de cuius*, met andere reservataire derhalve, zal de vraag rijzen of het preferentieel vruchtgebruik op de reserve dan wel op het beschikbaar gedeelte zal drukken. Het wetsontwerp geeft hierop geen antwoord; en in de voorbereidende teksten vindt men evenmin enige aanduiding hieromtrent.

Het ligt evenwel in de logica van het ontwerp om dit preferentieel vruchtgebruik in de eerste plaats op de reserve te laten wegen, en pas in ondergeschikte orde, voor zover de reserve daartoe onvoldoende is, op het beschikbaar gedeelte. Normalerwijze moet de reservataire immers dulden dat geheel zijn reserve met het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot wordt bezwaard. Het preferentieel vruchtgebruik dat het minimum van de rechten van de overlevende echtgenoot vertegenwoordigt, moet dan ook bij voorkeur op het voorbehouden gedeelte worden uitgeoefend.

11. In dit verband rijst er nog een speciaal probleem, wanneer de overledene kinderen uit een vorig huwelijk achterlaat. Zoals gezegd, heeft de overlevende alsdan recht op de helft in vruchtgebruik of een vierde in volle eigendom. Niettemin moet men onderstellen dat ook hij het gereserveerd vruchtgebruik op de preferentiële goederen geniet; art. 745bis, § 6, zoals het in het ontwerp geformuleerd is, en dat over dit preferentieel vruchtgebruik handelt, maakt inderdaad geen enkel onderscheid naargelang er al dan niet voorkinderen aanwezig zijn.

Opteert de overlevende echtgenoot nu voor het vierde in volle eigendom, dan mag men allicht aannemen

dat hij van zijn reservataire aanspraken afgezien heeft. Opteert hij integendeel voor de helft in vruchtgebruik, dan kan het gebeuren dat de preferentiële goederen meer dan de helft van de nalatenschap uitmaken. In dit geval zal men aan de overlevende echtgenoot logischerwijze een vruchtgebruik moeten toekennen, dat dus meer dan de helft van de nalatenschap tot voorwerp heeft. De reserve van de overlevende echtgenoot zou in deze hypothese derhalve uitgebreider zijn dan zijn *ab intestato* erfrecht, – hetgeen op zijn minst een *curiosum* is.

12. Het gereserveerd vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot op de preferentiële goederen brengt verder mee dat deze goederen, bij de verdeling, in elk geval aan de overlevende echtgenoot moeten worden toebedeeld, wat het vruchtgebruik betreft.

Voor zover het vruchtgebruik op de gehele nalatenschap slaat, levert zulks geen speciale moeilijkheden op; er heerst dan trouwens geen onverdeeldheid tussen de algemene vruchtgebruiker en de blote eigenaars.

Men begrijpt echter welke problemen er zullen rijzen bij een vruchtgebruik dat slechts de helft van de nalatenschap van de eerststervende tot voorwerp heeft. Onderstellen we, eenvoudigheidshalve, dat de preferentiële goederen precies met de helft van de nalatenschap overeenstemmen, en dat de overledene twee voorkinderen achterlaat. Men zal blijkbaar aan elk van beide kinderen de helft van de preferentiële goederen in blote eigendom moeten toedelen, en de helft van de overige goederen in volle eigendom, daar een andere toedeling ertoe zou leiden dat het erfdeel van de ene bezwaard zou zijn met het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, terwijl het erfdeel van de andere daaraan geheel of gedeeltelijk zou ontsnappen.

De moeilijkheden worden nog groter, wanneer de *de cuius* de preferentiële goederen aan een van zijn kinderen zonder vrijstelling van inbreng heeft geschonken, voor zover de inbreng niet in natura geschiedt, of voor zover de *de cuius* de begiftigde van een inbreng in natura heeft vrijgesteld. De preferentiële goederen waarop het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot onvermijdelijk slaat, zijn dan namelijk definitief aan de begiftigde toebedeeld, terwijl het niet begiftigde kind zijn erfdeel vrij en onbelast bekomt.

§ 3. Toerekening van de giften

13. Volgens de huidige regeling moet de overlevende echtgenoot op zijn erfrechtelijk vruchtgebruik de giften toerekenen die hij van de overledene mocht hebben ontvangen; het betreft dus een inbreng in mindere ontvangst. Werd de bedoelde gift in volle eigendom gedaan, dan geschiedt de toerekening door van het vruchtgebruik het bedrag van de lijfrente af te trekken die de echtgenoot zou kunnen verkrijgen door middel van de goederen die hem geschonken of vermaakt zijn.

In het huidige ontwerp ontbreken deze bepalingen, zodat men op de door de overlevende echtgenoot verkregen giften de algemene rechtsbeginselen zal moeten toepassen.

14. A. Onderstellen we dat de overledene geen kinderen uit een vorig huwelijk achterlaat, in welk geval het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot de gehele nalatenschap van de eerststervende tot voorwerp heeft. Op het eerste gezicht ziet men dan ook niet goed in wat het nut zou kunnen zijn van een legaat in vruchtgebruik aan de overlevende echtgenoot.

Luidens § 5 van het nieuwe art. 745bis kan het erfrechtelijk vruchtgebruik evenwel in bepaalde gevallen, op aanvraag van de kinderen of van de langstlevende echtgenoot, in volle eigendom worden omgezet. Het is dan ook denkbaar dat de *de cuius* deze eventuele omzetting wenst uit te sluiten, en dat hij daartoe aan zijn echtgenote het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap legateert.

Voor zover daaruit niet blijkt dat hij de bedoeling had zijn echtgenote in elk geval het wettelijk vruchtgebruik te ontnemen, heeft de overlevende echtgenote de mogelijkheid om het legaat te verwerpen, en om zich aan het *ab intestato* vruchtgebruik te houden (DE PAGE, VIII, nr. 1042, 4°).

15. Indien de overlevende echtgenoot het legaat wel aanvaardt, geraakt men echter blijkbaar in een impasse, voor zover men althans de traditionele beginselen ter zake toepast.

Vooreerst zij opgemerkt dat het legaat noodzakelijkerwijze als voorschot op het erfdeel bedoeld werd: aangezien de overlevende echtgenoot vruchtgebruik heeft op de gehele nalatenschap, is het onmogelijk hem in vruchtgebruik preciputair te begiftigen. Of, preciezer uitgedrukt, het resultaat is net hetzelfde of de gift al dan niet als voorschot werd bedoeld.

De eerste vraag die men moet stellen is ongetwijfeld, waarop de bedoelde gift moet worden toegerekend: op het voorbehouden gedeelte of op het beschikbaar gedeelte? Aangezien de gift, zo niet theoretisch, dan toch in elk geval praktisch, als een voorschot op het erfdeel mag worden beschouwd, denkt men in de eerste plaats aan een toerekening op het voorbehouden gedeelte van de overlevende echtgenoot, en met name op het preferentieel vruchtgebruik.

Het surplus zal echter blijkbaar op het beschikbaar gedeelte moeten worden toegerekend. En, aangezien dit beschikbaar gedeelte het gewone door art. 913 bedoelde beschikbaar gedeelte vormt, lijkt art. 917 B.W. normalerwijze te moeten worden toegepast, hetgeen impliceert dat de reservataire het vruchtgebruik zullen moeten dulden, ofwel hun reserve intact kunnen houden, – onverminderd het vruchtgebruik op de preferentiële goederen – mits zij de volle eigendom van het beschikbaar gedeelte aan de overlevende echtgenoot afstaan.

Nemen we het voorbeeld van een nalatenschap ter waarde van 2 miljoen fr., inbegrepen de preferentiële goederen die 500.000 fr. waard zijn; de *de cuius* laat drie kinderen na. De overlevende echtgenoot heeft in elk geval het vruchtgebruik van de preferentiële goederen. Het vruchtgebruik op de rest, of 1.500.000 fr., zal, naar keuze van de reservataire, ofwel worden uitgevoerd, ofwel zal het worden omgezet in de volle eigendom van het beschikbaar gedeelte, *in casu* 500.000 fr. Volgens de omstandigheden kan dit resultaat voor de overlevende echtgenoot nadelig zijn.

Indien de *de cuius* bovendien nog andere schenkingen of legaten heeft gedaan, zal het zeer delicate vraagstuk rijzen of art. 917 B.W. nog toepasselijk is, en zal het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot eventueel moeten ingekort worden.

16. Men kan moeilijk beweren dat dit resultaat erg bevredigend is: het legaat van het vruchtgebruik dat, qua omvang, gelijk is aan het wettelijk vruchtgebruik, en dat noodzakelijkerwijze de bevestiging van dit laatste inhoudt, op de omzetbaarheid in volle eigendom na, zou geheel of gedeeltelijk op het beschikbaar gedeelte worden toegerekend, en volgens de modaliteiten van art. 917 B.W. worden ingekort. De gift die de eerstervende aan de langlevende heeft gedaan, zou in dit geval wel bijzonder vergiftigd zijn.

De opstellers van het ontwerp zijn zich van dit probleem trouwens blijkbaar enigszins bewust geweest. Herhaaldelijk immers wordt in de voorbereidende teksten betoogd, dat het door art. 1094 B.W. ingestelde beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten veel ruimer is dan het huidige bijzonder beschikbaar gedeelte (Verslag senator VANDEKERCKHOVE, *Parl. Besch., Senaat*, 1973-74, nr. 30, blz. 21; *Parl. Hand., Senaat*, 1973-74, blz. 281). Nochtans is dit niet juist: het beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten is, in het goedgekeurd ontwerp, het gewoon beschikbaar gedeelte van art. 913 B.W.; het is dus volgens de omstandigheden groter of kleiner dan het huidige bijzonder beschikbaar gedeelte. Alleen heeft de overlevende echtgenoot, *ab intestato*, het vruchtgebruik van de reserve.

17. In het kader van het ontwerp bestaat de eenvoudigste oplossing er in dit geval wellicht in de schenking of het legaat van het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap niet als een eigenlijke vrijgevigheid te behandelen. Zij bevestigt inderdaad slechts het erfrecht *ab intestato* van de overlevende echtgenoot, en voegt daar enkel aan toe, dat de door het nieuwe art. 745bis, § 5, ingevoerde omzetbaarheid van het vruchtgebruik in volle eigendom niet zal gelden. Voor zover men daarin een voordeel in hoofde van de overlevende echtgenoot, respectievelijk in hoofde van de reservataire wil zien, betreft het een loutere overeenkomst uit vrijgevigheid, en geen eigenlijke schenking, waardoor het vermogen van de *de cuius* wordt verarmd. Het lijkt me dan ook verdedigbaar om de litigieuze gift noch

op het beschikbaar gedeelte, noch op het voorbehouden gedeelte toe te rekenen.

Weliswaar is het niet uitgesloten dat de wetgever van oordeel is dat de omzetbaarheid in volle eigendom van het successoraal vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot door de *de cuius* niet mag worden verwijderd, precies zoals hij, in § 8 van art. 745bis van het ontwerp, een inventaris en een bevindingsstaat van onroerende goederen eist, niettegenstaande elk andersluidend beding.

Voor zover dit inderdaad de opvatting van de wetgever zou zijn met betrekking tot de omzetbaarheid van het vruchtgebruik – hetgeen me overigens twijfelachtig voorkomt – lijkt het me verkieslijk, over deze omzetbaarheid een bepaling in te lassen in de zin van de zoëven vermelde § 8, in plaats van de beschikking, waarbij een van de omzetting vrijgesteld vruchtgebruik wordt gelegateerd, onrechtstreeks te sanctioneren, door haar geheel of gedeeltelijk toe te rekenen.

18. Ongetwijfeld is een gift die noch op het beschikbaar gedeelte noch op de reserve wordt toegerekend, in het kader van onze reserveregeling, een vreemd lichaam; en de voorgestelde oplossing is dan ook, op zijn zachtst uitgedrukt, weinig elegant.

Ter verontschuldiging kan echter worden opgemerkt, dat het probleem waarvoor een oplossing moet worden gevonden, eveneens uitzonderlijk is. Het betreft inderdaad een gift als voorschot op het erfdeel, ten voordele van een erfgenaam die zelf geen eigenlijke reservataire kan genoemd worden, maar die niettemin samen opkomt met de reservataire erfgenamen, en die zelfs, zonder enige beschikking van de *de cuius*, de reserve van de reservataire ernstig in het gedrang brengt. Betrof het een echte reservataire, met een volwaardige reserve, in volle eigendom, en ten algemenen titel, dan ware de toerekening op de reserve aangewezen geweest; betrof het integendeel een theoretische erfgerechtigde die door de reservataire wordt uitgesloten, dan zou men de gift vanzelfsprekend op het beschikbaar gedeelte hebben toegerekend. Daar de overlevende echtgenoot een erfgenaam *sui generis* is, die aan geen van beide omschrijvingen beantwoordt, is het misschien niet al te ongerijmd de giften als voorschot op zijn erfdeel nergens toe te rekenen, noch op het beschikbaar gedeelte, noch op het voorbehouden gedeelte.

19. Om het probleem op een meer elegante manier op te lossen, zou men, naar mijn mening, de reserve van de reservataire rechtstreeks moeten bepalen. Men zou dan, zoals in het Duitse recht, stipuleren dat het voorbehouden gedeelte van de reservataire een fractie vormt van het wettelijk erfdeel. Indien dit laatste, door de aanwezigheid van een overlevende echtgenoot, tot de blote eigendom wordt beperkt, of anderszins wordt verminderd, zou de reserve dan ook automatisch kleiner worden.

Op die manier zouden de giften aan de overleven-

de echtgenoot die zijn erfrecht slecht geheel of gedeeltelijk bevestigen, niet in het gedrang komen, terwijl men anderzijds de anomalie zou vermijden van een bijzonder beschikbaar gedeelte tussen echtgenoten, waarvan het *ab intestato* erfrecht van de overlevende echtgenoot een deel uitmaakt.

20. Dezelfde redenering als zoëven kan *mutatis mutandis* worden herhaald, wanneer de *de cuius* aan zijn echtgenote slechts een deel van zijn nalatenschap in vruchtgebruik heeft gelegateerd: met betrekking tot dat deel zal de door § 5 van het nieuwe art. 745bis bepaalde omzetbaarheid dan ook niet gelden.

A fortiori moet deze oplossing worden toegepast, wanneer de *de cuius* duidelijk te kennen heeft gegeven dat zijn echtgenote voor het overige onterfd wordt: het zou zeker niet aangaan een beschikking op het beschikbaar gedeelte toe te rekenen, waardoor de begiftigde minder bekomt dan datgene waarop hij *ab intestato* recht heeft.

Deze laatste eventualiteit zal zich in de praktijk wellicht nogal frequent voordoen, wanneer de echtgenoten elkaar, vóór het inwerkingtreden van de nieuwe wet, met het grootste beschikbaar gedeelte hadden begiftigd. Luidens art. 26 van het ontwerp worden ze geacht elkaar alsdan te hebben begiftigd met het in art. 1094, tweede lid, bepaalde, hetgeen meebrengt dat de overlevende echtgenoot het beschikbaar gedeelte in volle eigendom opneemt, onverminderd zijn rechten op de reserve in vruchtgebruik. Het is nu niet denkbeeldig dat de echtgenoten van de in het eerste lid van art. 26 van het ontwerp bepaalde mogelijkheid gebruik zullen maken, en de gift tot haar oorspronkelijke quotiteit, nl. een vierde in volle eigendom en een vierde in vruchtgebruik, zullen beperken.

21. Op het eerste gezicht weet men niet zo goed raad met de giften in volle eigendom die de *de cuius* aan de overlevende mocht hebben toegestaan.

Voor zover de gift een preciputair karakter heeft, zal de toepassing van art. 913 B.W. gebeurlijk tot haar inkorting binnen de perken van het beschikbaar gedeelte leiden. Dit belet overigens niet dat de langstlevende echtgenoot zijn erfrechtelijk vruchtgebruik op de gehele nalatenschap van de overledene behoudt, zodat hij uiteindelijk de volle eigendom van het beschikbaar gedeelte en het vruchtgebruik van de reserve bekomt.

22. Veel deliquer is het probleem dat gesteld wordt door de giften in volle eigendom, zonder vrijstelling van inbreng. Daar de regel van het huidige art. 767, II, § 5, door het wetsontwerp niet werd overgenomen, zal men ter zake de algemene beginselen inzake inbreng moeten toepassen.

Het is evenwel niet zeker of deze beginselen ons in onderhavig geval voldoende steun bieden. Normalerweise onderstelt de inbreng immers een verdeling; het is een typisch incident van de verdelingsoperaties. De

moeilijkheid is nu, dat er geen onverdeeldheid bestaat tussen de vruchtgebruiker van de gehele nalatenschap en de blote eigenaars. Weliswaar bepaalt art. 843 B.W. dat elke begiftigde die tot de nalatenschap komt, tot inbreng gehouden is; maar dit neemt niet weg, dat de erfgenamen die het wetboek van 1804 kende, allen in volle eigendom erfden. En de enige erfgenaam die in vruchtgebruik erft, met name de overlevende echtgenoot, werd, ter zake inbreng, door de Wet van 1896 aan een speciaal regime onderworpen.

Laten we niettemin, met de nodige voorzichtigheid, op de overlevende echtgenoot die in volle eigendom werd begiftigd, de algemene regels inzake inbreng toepassen.

Laten we niettemin, met de nodige voorzichtigheid, op de overlevende echtgenoot die in volle eigendom werd begiftigd, de algemene regels inzake inbreng toepassen.

Deze inbreng zal dus normalerwijze *in natura* moeten geschieden. In dit geval heeft een legaat niet veel zin, terwijl een schenking hierop neerkomt dat de overlevende echtgenoot, vanaf de dag van de schenking tot aan de dag van het openvallen van de nalatenschap van de *de cuius*, reeds de vruchten plukt van de geschonken goederen, welke vruchten hij, na het openvallen van de nalatenschap, als erfrechtelijk vruchtgebruiker zal blijven plukken.

In sommige gevallen geschiedt de inbreng evenwel *in mindere ontvangst*: de begiftigde zou dan de volle eigendom van de geschonken goederen mogen behouden, maar zou anderzijds zijn erfrechtelijk vruchtgebruik proportioneel verminderd zien. In welke verhoudingen echter?

Theoretisch beschouwd zijn er twee oplossingen denkbaar. Ofwel houdt men enkel rekening met het jaarlijks inkomen van de geschonken goederen, en onttrekt de blote eigendom derhalve aan de toerekening; ofwel gebruikt men de techniek van het huidige art. 767, II, § 5. Noch in het aangenomen wetsontwerp, noch in de voorbereidende teksten vindt men enige aanwijzing over de manier waarop men dit probleem moet oplossen.

Naar mijn gevoelen verdient de regeling van het huidige art. 767, II, § 5 de voorkeur: anders ontsnapt de geschonken blote eigendom aan de imputatie, hetgeen de overlevende echtgenoot, die door het wetsontwerp reeds zo edelmoedig werd bedacht, al te zeer zou bevoordelen.

23. Voor de inbrengbare schenkingen in volle eigendom rijst anderzijds opnieuw de vraag of ze op het beschikbaar gedeelte dan wel op de reserve kunnen worden toegerekend.

Aangezien deze giften slechts een voorschot op het erfdeel uitmaken, is het logisch ze niet op het beschikbaar gedeelte toe te rekenen, en ze zelfs, net zoals de inbrengbare giften in vruchtgebruik, evenmin op het voorbehouden gedeelte toe te rekenen.

Weliswaar geldt de in nr. 17 geschetste argumentatie thans niet meer; maar de in nr. 18 naar voren gebrachte overwegingen behouden, naar mijn gevoelen, ten volle hun kracht.

Dit kan er evenwel toe leiden dat de reservataire een deel van hun reserve in volle eigendom aan de overlevende echtgenoot zouden moeten afstaan, voor zover de inbreng in mindere ontvangst geschiedt.

Men onderstelle bv. een legaat ten voordele van de overlevende echtgenoot ter waarde van 30.000 fr. in volle eigendom; de bestaande goederen bij het overlijden bedragen 100.000 fr. In acht genomen de leeftijd van de overlevende echtgenoot, kan hij, met de hem geschonken volle eigendom, een jaarlijkse rente bekomen die het inkomen van de nalatenschap niet overtreft. Als het beschikbaar gedeelte *in casu* 25.000 fr. bedraagt, zullen de reservataire maximaal slechts 70.000 fr. bekomen, dus 5.000 fr. minder dan het voorbehouden erfdeel.

Onderstellen we anderzijds dat de *de cuius* aan een derde het beschikbaar gedeelte heeft gelegateerd, en zijn echtgenote heeft begiftigd met een legaat zonder vrijstelling van inbreng ten belope van 10.000 fr. in volle eigendom. Voor zover de fictieve omzetting van dit laatste legaat tot een rente leidt, waarvan het jaarlijks bedrag kleiner is dan het inkomen van de goederen waarop het vruchtgebruik van de echtgenote slaat (*in casu* 75.000 fr.), zullen de reservataire erfgenamen én het legaat van het beschikbaar gedeelte én het legaat van 10.000 fr. ten voordele van de weduwe moeten eerbiedigen.

24. Misschien stroken deze resultaten niet met de bedoeling van de wetgever; de gehele materie is trouwens bijzonder onzeker en glibberig. Een oplossing zou eventueel kunnen gevonden worden door de litigieuze gift op de reserve in vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot toe te rekenen, of eenvoudigweg door in alle gevallen inbreng in natura te eisen.

Men heeft trouwens de indruk dat enkel op de laatste manier het vruchtgebruik op de preferentiële goederen veilig kan worden gesteld. Inbreng in mindere ontvangst van een schenking in volle eigendom zou namelijk kunnen betekenen dat de overlevende echtgenoot uiteindelijk een vruchtgebruik bekomt waarvan het voorwerp minder belangrijk is dan de preferentiële goederen.

25. B. De situatie wordt complexer wanneer de overledene kinderen uit een vorig huwelijk achterlaat, of kinderen die door hem en een vorige echtgenoot samen werden geadopteerd.

1. Opteert de overlevende echtgenoot voor een vierde in volle eigendom, dan zullen de giften die de *de cuius* hem gebeurlijk in volle eigendom toestond, geen bijzondere moeilijkheden opleveren. Precipitaire giften worden op het beschikbaar gedeelte toegerekend, terwijl giften als voorschot op het erfdeel door de overle-

vende echtgenoot, volgens de omstandigheden, in natura of in mindere ontvangst ingebracht moeten worden.

Als inbrengbare schenkingen, kunnen ze in geen geval op het beschikbaar gedeelte worden toegerekend; een toerekening op de reserve in vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot zou evenmin erg bevredigend zijn, en bovendien mag men onderstellen dat deze laatste reserve, ten gevolge van de optie van de overlevende echtgenoot voor het vierde in volle eigendom, vervallen is (zie nr. 11).

Men heeft dan ook de indruk dat de in nr. 23 uiteengezette argumentatie hier *mutatis mutandis* moet worden herhaald, en dat de giften aan elke toerekening zullen ontsnappen, hetgeen normalerwijze evenwel niet kan beletten dat ze bij de fictieve massa zullen worden gevoegd, ten einde de omvang van het beschikbaar gedeelte te kunnen bepalen.

26. Wanneer de *de cuius* zijn echtgenoot in vruchtgebruik heeft begiftigd, moet men blijkbaar art. 917 B.W. toepassen, voor zover deze gift een precipitair karakter vertoont. Was de gift niet vrijgesteld van inbreng – hetgeen in feite slechts zin heeft voor een legaat, dat niet de preferentiële goederen tot voorwerp heeft – dan zal het gelegateerd vruchtgebruik allicht, met het oog op de toerekening op het erfdeel in volle eigendom van de overlevende echtgenoot, in volle eigendom moeten omgezet worden, zodat deze laatste *ab intestato* minder dan een vierde in volle eigendom zal bekomen.

Verder zal andermaal moeten gelden dat de giften als voorschot op het erfdeel noch op het beschikbaar gedeelte, noch op het voorbehouden gedeelte moeten worden toegerekend.

Voor zover de in nr. 7 uiteengezette opvatting van de verslaggever zou moeten aangenomen worden, zal men de in dit en het vorige nummer bedoelde giften wel op het beschikbaar gedeelte toerekenen, of preciezer, zullen deze giften het beschikbaar gedeelte van meetaf aan, hetzij ten nadele van de echtgenoot, hetzij ten nadele van onverschillig welke derde, verminderen.

27. 2. Onderstellen we vervolgens dat de overlevende echtgenoot opteert voor de helft in vruchtgebruik.

Precipitaire giften in vruchtgebruik geven dan aanleiding tot toepassing van art. 917 B.W., terwijl aan inbreng onderworpen giften in vruchtgebruik, voor zover zinnig, ingebracht worden. In overeenstemming met de hier aangenomen beginselen, zullen deze laatste giften bovendien noch op het beschikbaar gedeelte, noch op de reserve van de overlevende echtgenoot worden toegerekend, onverminderd het in nr. 26 gemaakte voorbehoud.

Precipitaire giften in volle eigendom zullen van hun kant op het beschikbaar gedeelte van art. 913 B.W. worden toegerekend, terwijl men voor inbrengbare gif-

ten in volle eigendom de in de nrs. 22 en 23 geschetste berekeningswijze zal toepassen.

§ 4. *De uitoefeningsmassa*

27. De overlevende echtgenoot wordt, in het wetsontwerp, een volwaardige erfgenaam. Bovendien geldt de beperking dat hij zijn erfrecht uitoefent op de goederen die het beschikbaar gedeelte uitmaken, en waarover de overledene niet heeft beschikt, althans volgens de tekst van het ontwerp, niet meer. Men moet dan ook, onverminderd het in nr. 22 opgemerkte, besluiten dat hij zijn rechten ook op de in te brengen goederen kan uitoefenen.

Een voorbeeld moge dit verduidelijken: de *de cuius* laat zijn echtgenote en twee kinderen na: de bestaande goederen bedragen 600.000 fr., maar hij heeft één van zijn kinderen, zonder vrijstelling van inbreng, met 400.000 fr. begiftigd. De begiftigde brengt de schenking in, hetzij in natura, hetzij in mindere ontvangst; en de overlevende echtgenoot oefent zijn successoraal

vruchtgebruik uit op de gehele nalatenschap, inbegrepen de ingebrachte goederen.

De tegenovergestelde opvatting zou trouwens tot grote moeilijkheden leiden, voor zover de inbreng van de begiftigde in mindere ontvangst geschiedt.

29. Aangezien de overlevende echtgenoot niet over een reserve, althans niet in de traditionele betekenis van het woord, beschikt, mag hij anderzijds niet profiteren van de inkorting, – onverminderd wel te verstaan zijn recht om de vervreemding van de preferentiële goederen te bestrijden.

Hij oefent zijn recht derhalve uit op de bij het overlijden voorhanden zijnde goederen, eventueel vermeerderd met de ingebrachte goederen. Hetzelfde geldt, wanneer zijn recht werd bepaald als een quotiteit van de nalatenschap, hetgeen het geval is in aanwezigheid van voorkinderen.

Marc VANQUICKENBORNE
Geaggregeerde H.O.
Aangesteld Navorser N.F.W.O.

CONFLICTENREGELING IN HET SOCIAAL ZEKERHEIDSTELSEL VAN DE E.E.G. – VERHAAL IN HET BUITENLAND VAN DE BELGISCHE VERZEKERAAR VAN ARBEIDSONGEVALLEN OP GROND VAN DE WETTELIJKE SUBROGATIE

Een arrest van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen van 16 mei 1973¹ heeft een interessant prejudicieel geschil opgelost waarin de vraag was gerezen naar welk nationaal recht van twee betrokken lid-staten een communautaire bepaling voor haar toepassing verwees.

Het ging over een arbeidsongeval dat in Nederland een Nederlandse werknemer van een Belgische onderneming heeft getroffen. De toenemende mobiliteit van de werkkrachten in de E.E.G. veroorlooft ons te menen dat de rechtspraak van het Hof ter zake meer dan een academisch belang heeft.

De feiten zijn eenvoudig. Een autobestuurder van Nederlandse nationaliteit die in Nederland, voor zijn Belgische patroon, een dienstverplaatsing uitvoert, wordt dodelijk getroffen in een verkeersongeval waarvoor een Nederlandse weggebruiker aansprakelijk is. De Belgische verzekeraar van arbeidsongevallen keert aan de belanghebbenden de wettelijke vergoedingen uit en daagt, op grond van zijn verhaalsrecht neergelegd in artikel 19 van de op 28 september 1931 gecoördineerde wetten op de arbeidsongevallen², de aansprakelijke

derde voor de arrondissementsrechtbank van Breda tot terugbetaling van de gedane uitgaven.

In Nederland worden, na de afschaffing van de Ongevallenwet 1921 op 1 juli 1967, de nagelaten betrekkingen van een overleden slachtoffer van een arbeidsongeval vergoed krachtens de Algemene Weduwen- en Wezenwet, die geen verhaalsmogelijkheden op aansprakelijke partijen meer kent³.

De Rechtbank te Breda constateerde echter, dat de Nederlandse rechtsorde met toepassing van artikel 52 van de Verordening nr. 3 van de Raad der Ministers van de E.E.G.⁴ het verhaalsrecht van de Belgische verzekeraar erkent.

Bleef dan de vraag, of de materiële inhoud van het verhaalsrecht diende bepaald te worden naar Belgisch dan wel naar Nederlands recht. Voor de Belgische verzekeraar gewis een belangrijke vraag, want men weet dat de uitgekeerde vergoedingen voor onrechtmatige daad in Nederland minder dan in België kunnen bedragen.

Artikel 52 van de aangehaalde verordening bepaalt, dat de lid-staten het verhaalsrecht toegekend door een andere lid-staat aan een instelling met sociale uitkerin-

¹ Jurisprudentie van het Hof van Justitie, 1973, 3e afl.

² Thans vervangen door de Wet van 10 april 1971. Deze nieuwe wet heeft niet getornd aan de vroegere regeling i.v.m. het hier besproken verhaalsrecht. Het arbeidsongeval in kwestie gebeurde in 1965.

³ Mr. L. Mok, "Samenloop en subrogatie", *Het Verzekeringsarchief*, 's-Gravenhage, 1973, p. 301.

⁴ Verordening van 25 september 1958, *Publikatieblad E.E.G.* van 16 december 1958.

gen belast, zullen moeten erkennen indien de benadeelde, die de uitkeringen heeft genoten, op het grondgebied van de staat waar de schade werd opgelopen, een recht op schadevergoeding heeft tegen een derde aansprakelijke persoon.

Die bepaling zegt niet uitdrukkelijk dat de inhoud van het verhaalsrecht geregeld wordt door de wet van het land waar het slachtoffer getroffen werd. Daarom stelde de rechtbank te Breda aan het Hof van Justitie de prejudiciële vraag hoe artikel 52 op dat punt diende geïnterpreteerd te worden.

Het Hof besliste dat de materiële inhoud van het verhaalsrecht waarvan sprake in artikel 52 bepaald wordt door de nationale rechtsregels inzake het ontstaan en de grenzen van het recht op schadevergoeding dat aan de gelaedeerde of diens rechtverkrijgenden toekomt t.o.v. de aansprakelijke derde.

De nationale rechtsregels waarnaar het Hof hier verwijst zijn die van de *lex loci delicti*. Dit verwijzingsbeginsel i.v.m. aanspraken uit onrechtmatige daad wordt algemeen aanvaard, ook in België⁵.

Toch blijkt dat de Commissie van de Europese Gemeenschappen een andere mening was toegedaan. Zij oordeelde nl. dat het niet logisch zou zijn dat de inhoud van een krachtens het Belgische recht verleende subrogatie zou worden bepaald naar het Nederlandse recht. Een Nederlandse commentator, mr. L. MOK, stemt in met de mening van de Commissie: "Uit de omstandigheid dat het publieke verhaalsrecht zijn ontstaansgrond vindt in een burgerrechtelijke verbintenis, volgt nog niet dat de inhoud van dit verhaalsrecht dezelfde is. Het is mij niet duidelijk hoe het Nederlandse burgerrechtelijke artikel 1406 B.W., waarvan de werking is beperkt tot Nederland, aan het Belgische publieke recht zijn kracht kan ontnemen dat hier via de E.E.G. verordening van toepassing is"⁶.

De opwerping van de Commissie lijkt ons niet gefundeerd. Zij impliceert dat de inhoud van het verhaalsrecht noodzakelijkerwijze zou moeten geregeld worden door de wet die die subrogatie zelf erkent, wat niet strookt met de beginselen van het internationaal privaatrecht⁷.

De omstandigheid dat de bepalingen van de Arbeidsongevallenwet van openbare orde zijn en een publiekrechtelijk karakter vertonen, waarop mr. L. MOK blijkbaar steunt om de oplossing van het Hof in twijfel te trekken, heeft naar onze mening ter zake geen invloed.

Wij vermoeden dat de Commissie en mr. L. MOK op het stuk van het verhaalsrecht voor de Belgische Ar-

beidsongevallenwet een draagwijdte onderstellen die zij niet heeft.

Daar waar zij het verhaalsrecht van de patroon en diens verzekeraar regelt, verwijst die wet uitdrukkelijk en zeer algemeen naar het "gemene recht", het privaatrecht, om de inhoud te bepalen van de door de subrogatie verkregen vordering. Een unanieme rechtspraak beslist dan ook dat de omvang van de schade die op grond van het verhaalsrecht kan gerecupereerd worden, beperkt is tot hetgeen het gemene recht aan de gelaedeerde toekent. Hetgeen de verzekeraar op basis van de dwingende bepalingen van de arbeidsongevallenwet aan het slachtoffer meer zou hebben uitgekeerd is b.v. niet verhaalbaar.

Het zijn de voorzieningen in het voordeel van de slachtoffers die van openbare orde zijn, niet die welke strekken tot de beveiliging van de belangen van de verzekeringsinstellingen die, dat mag hier ook wel onderlijnd worden, geen publiekrechtelijke instellingen zijn maar particuliere handelsvennootschappen of mutualiteiten.

De Belgische Arbeidsongevallenwet bevat ook geen enkele bepaling die een afwijking zou betekenen van de verwijzingsregels van het Belgisch internationaal privaatrecht. Een arbeidsongeval in het buitenland gebeurd door het schuldig toedoen van een derde is aan de Belgische wet onderworpen m.b.t. de voorzieningen die de schadeloosstelling door de patroon of diens verzekeraar beogen; het blijft privaatrechtelijk een onrechtmatige daad onderworpen aan het principe van de "locus delicti" wat betreft het recht dat het slachtoffer of de indeplaatsgestelde verzekeraar kan doen gelden tegen de aansprakelijke derde.

Was het besproken geschil vóór een Belgische rechtbank aanhangig gemaakt, dan zou deze rechtbank ongetwijfeld en afgezien van de communautaire regeling, de Nederlandse wet hebben moeten toepassen voor de bepaling van de materiële inhoud van het verhaalsrecht van de verzekeraar.

Hier zij herinnerd aan het arrest van het Hof van Cassatie van 17 mei 1957, waarin wordt bevestigd dat geen afbreuk doet aan de Belgische openbare orde de vreemde wet die de omvang van de schadevergoeding uit onrechtmatige daad op een minder ruime basis regelt dan de correlatieve Belgische bepaling⁸.

Als besluit meen ik te mogen zeggen dat artikel 52 van de Verordening nr. 3 en het arrest van het Hof van Justitie volledig stroken met het Belgisch recht en geen afbreuk doen aan de Belgische Arbeidsongevallenwet.

P. GILOT

⁵ F. RIGAUX, *Droit International Privé*, Brussel, 1968, nr. 423.

⁶ Mr. L. MOK, *loc.cit.*, p. 303.

⁷ F. RIGAUX, *a.w.*, nrs. 424, 426 en 427.

⁸ *Pas.*, 1957, I, 1114; *R.W.*, 1957-58, 1093.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER—10 DECEMBER 1973

Voorzitter : de h. P.E. Trousse

Raadsheer-verslaggever : de h. R. Screvens

Advocaat-generaal : de h. R. Delange

Straffen—Na correctionalisering door de raadkamer wegens verzachtende omstandigheden neemt de rechtbank de verschoning aan — Strafvermindering.

De beschikking van de raadkamer die, met toepassing van art. 2 van de Wet van 4 oktober 1867, een verdachte regelmatig, gezien de verzachtende omstandigheden, naar de correctionele rechtbank verwijst wegens een feit, door de wet misdaad genoemd, heeft de verandering van dit misdrijf in wanbedrijf ten gevolge. Luidens art. 414 Sw. wordt de straf op het wanbedrijf in het geval van de bij art. 411 Sw. omschreven verschoning verminderd tot gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en tot geldboete van 26 tot 100 fr.

V. t/ D.

Gelet op het bestreden arrest, op 11 april 1973 gewezen door het Hof van beroep te Brussel ;

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering die tegen eiseres is ingesteld ;

Over het middel, ambtshalve afgeleid uit de schending van de artikelen 9 van de Grondwet, 1, 25, 38, 79, 80, 401 en 414, laatste lid, van het Strafwetboek, doordat het bestreden arrest op het misdrijf een straf heeft toegepast, die de wet hierop niet stelt ;

Overwegende dat het arrest, rechtdoende over het misdrijf dat ten laste van eiseres werd gelegd bij de verwijzende beschikking, opzettelijk, maar zonder het oogmerk om te doden, slagen of verwondingen te hebben toegebracht die toch de dood hebben veroorzaakt, beslist dat het misdrijf bewezen is, maar dat het feit onmiddellijk werd uitgelokt door zware gewelddaden van het slachtoffer tegen eiseres ;

Overwegende dat de beschikking van de raadkamer die, met toepassing van artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867, een verdachte regelmatig, gezien de verzachtende omstandigheden, naar de correctionele rechtbank verwijst wegens een feit, door de wet misdaad genoemd, de verandering van dit misdrijf in een wanbedrijf ten gevolge heeft ; dat, luidens artikel 414 van het Strafwetboek, de straf op het wanbedrijf in geval van de verschoning omschreven in artikel 411 van hetzelfde wetboek wordt verminderd tot gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en tot geldboete van zesentwintig frank tot honderd frank ;

Overwegende dat de tegen eiseres uitgesproken straf van zes maanden gevangenisstraf en van vijftig frank geldboete derhalve onwettelijk is ;

II. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissingen op de civielrechtelijke vorderingen die tegen eiseres zijn ingesteld ;

Overwegende dat het arrest aan verweerster provisionele vergoedingen toekent en de uitspraak over haar overige eisen aanhoudt ; dat zulks geen eindbeslissing is in de zin van artikel 416 van het Wetboek van Strafvordering en evenmin een uitspraak is inzake bevoegdheid, zodat de voorziening voorbarig en derhalve niet ontvankelijk is ;

Overwegende echter dat de vernietiging van de beslissing op de strafvordering de vernietiging meebrengt van de niet-definitieve beslissingen op de tegen eiseres ingestelde civielrechtelijke vorderingen, welke laatste beslissingen het gevolg zijn van de eerste ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, behalve in zover het de hogere beroepen ontvankelijk verklaart ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Laat de kosten ten laste van de staat ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

NOOT—Strafvermindering bij verzachtende omstandigheden en verschoning.

Opzettelijke dodelijke slagen worden gestraft met opsluiting. De raadkamer kan, bij toepassing van art. 2 van de Wet van 4 oktober 1867, deze misdaad correctionaliseren op grond van verzachtende omstandigheden, verschoning of doofstomheid. De correctionele rechtbank zal dan, bij toepassing van de artt. 79 en 80 Sw. gevangenisstraf van ten minste één maand uitspreken. Na correctionalisatie wegens verzachtende omstandigheden, mag de correctionele rechtbank geen straf toepassen beneden dit wettelijk minimum op grond van overwegingen waarmee reeds eerder door de raadkamer rekening gehouden werd bij de correctionalisatie (Cass., 2 maart 1959, *Pas.*, 1959, I, 662 ; Cass., 4 juni 1973, *R.D.P.*, 1972-73, 989 ; P.E. TROUSSE, *Les principes généraux du droit pénal positif belge*, I, n° 2871, 2896 ; J. CONSTANT, *Traité élémentaire de droit pénal*, n° 886 ; B. JANSSENS DE BISTHOVEN, *Circonstances atténuantes*, n° 57 in *R.P.D.B.*, compl. II ; C.J. VANHOUDT en W. CALEWAERT, *Belgisch strafrecht*, II, n° 997).

Maar als de rechtbank, na correctionalisatie op grond van verzachtende omstandigheden, nu op haar beurt de verschoning aanneemt, dan zal de in wanbedrijf omgezette misdaad bij toepassing van art. 414 Sw. een nieuwe strafvermindering ondergaan en een straf van acht dagen tot drie maanden en een geldboete van 26 tot 100 fr. opleveren.

Indien de raadkamer echter de verhouding had aangenomen en de zaak naar de correctionele rechtbank had verwezen, dan zou de strafrechter bij toepassing van art. 414 Sw. een gevangenisstraf van 6 maanden tot 2 jaar en een geldboete van 50 tot 200 fr. hebben uitgesproken. Maar indien hij daarenboven ook nog de verzachtende omstandigheden had aangenomen, dan mocht de straf bij toepassing van art. 85 Sw. verminderd worden tot een geldboete van één frank. In elk geval was hij dan verplicht een gevangenisstraf beneden zes maanden en een geldboete beneden 50 fr. ofwel enkel een geldboete van ten hoogste 500 fr. uit te spreken.

Hoewel de wetgever geen rangorde heeft bepaald, toch blijkt uit de parlementaire voorbereiding dat bij samenloop van verzachtende omstandigheden en verschoning, eerst moet rekening gehouden worden met de verschoning (Ch. DIERCXSENS, "Observations sur la loi du 4 octobre 1867", pp. 310-314 in *Revue*

de droit belge, VI). Deze rangorde, die echter geen wettelijke verplichting inhoudt, beantwoordt aan de logische indeling van de verzachtende omstandigheden in wettelijke verzachtende omstandigheden (redenen van verschoning) en in facultatieve strafverminderingfactoren (bedoeld in art. 85 Sw.). Als de redenen van verschoning objectief vastgesteld worden, kan de raadkamer niet anders dan ermee rekening houden, terwijl de gewone verzachtende omstandigheden bedoeld in art. 85 Sw. steeds een subjectief karakter vertonen zodat de raadkamer vrij blijft ze al dan niet te releveren.

De raadkamer zou haar bevoegdheid te buiten gaan zo ze én verzachtende omstandigheden én verschoning aannam als gronden voor de correctionalisatie. De strafrechter zou den slechts één enkele grond mogen aanvaarden, maar het blijft een open vraag welke van beide de meest gunstige voor de verdachte zou uitvallen.

Deze zonderlinge regels der correctionalisatie blijven tot de rariteiten van de Belgische strafvordering behoren.

A. Vandeplas

RAAD VAN STATE

3e KAMER—11 DECEMBER 1973

Voorzitter : de h. Masquelin

Staatsraden : de hh. Remion en Tapie

Eerste auditeur : de h. Hoeffler

Advocaten : mrs. J. Dupont en Van Compernelle loco C. Cambier

1. Raad van State—Bevoegdheid—Onteigening—Vordering tot nietigverklaring—Buren.

2. Onteigening ten algemenen nutte—Begrip.

1. De Raad van State is bevoegd om kennis te nemen van een beroep tot nietigverklaring van een koninklijk besluit tot onteigening ingesteld door buren van te onteigenen of onteigende goederen die niet als tussenkomende partij kunnen worden toegelaten bij de vordering die steunt op de Wet van 26 juli 1962, noch bij de vrederechter of enig ander justitieel gerecht een vordering kunnen instellen of een exceptie opwerpen om het koninklijk besluit dat de betrokken onteigening toestaat, uitwerking te ontzeggen.

2. Krachtens de (procedure)wetten van 17 april 1835, 27 mei 1870, 10 mei 1926 en 26 juli 1962 is de Koning tot de verklaring dat het algemeen nut onteigening vordert, alleen gemachtigd voor onroerende goederen bestemd voor openbaar gebruik. Bijzondere wetten regelen de gevallen waarin de Koning ook bevoegd is tot een zodanige verklaring voor onroerende goederen die niet voor openbaar gebruik zijn bestemd.

Een onteigening verricht met het oog op de exploitatie van een parking door een handelsvennootschap, op grond van een erfpachtovereenkomst tussen de gemeente en de exploiterende handelsvennootschap, waarbij de exploitatievoorwaarden geheel aan de discretie van de vennootschap worden overgelaten, heeft geen onroerende goederen als voorwerp die voor openbaar gebruik bestemd zijn en streeft dus geen algemeen nut na, op grond waarvan zij kan worden verordend bij een K.B. steunend op de Wetten van 17 april 1835 en van 27 mei 1870, art. 76, 4° van de Gemeentewet en art. 5 van de Wet van 26 juli 1962.

De vernietiging van het onteigeningsbesluit brengt de vernietiging mede van de beslissing van de gemeenteraad tot aanneming van het ontwerp van erfpachtovereenkomst.

Echtgenoten Baudry-Liebin t/ Belgische Staat en de stad Bergen.

Gezien het op 16 maart 1970 ingediende verzoekschrift, waarbij Emilie Liebin, echtgenote van Marcel Baudry, en Jean Baudry, de nietigverklaring vorderen :

1° van het Koninklijk Besluit van 28 november 1969 dat de beslissing van de gemeenteraad van Bergen van 25 juli 1968 goedkeurt, verklaart dat het algemeen nut de onteigening vordert van een aantal onroerende goederen gelegen rue Samson 25, en rue Terre du Prince, met het oog op de bouw van een parkeergarage met verschillende bouwlagen, en de stad machtigt om die onteigening overeenkomstig de spoedprocedure te verrichten ;

2° van het Koninklijk Besluit van 28 november 1969 houdende goedkeuring van de beslissingen van 2 december 1968 en 22 september 1969 waarbij de gemeenteraad van Bergen een ontwerp-overeenkomst heeft aangenomen die de naamloze vennootschap "City Parking", onder meer erfpacht verleent op de te onteigenen goederen en op de openbare parkeergarage die de stad daar zou bouwen ;

subsidiar, 3° van de beslissing van de gemeenteraad van Bergen van 25 juli 1968 en 4°, van de hiervoren vermelde beslissingen van genoemde raad van 2 december 1968 en 22 september 1969 ;...

Overwegende dat de verzoekers eigenaar zijn, de eerste van het pand nr. 21, de tweede van het pand nr. 23, rue Samson te Bergen ; dat zij betogen dat "beide panden in feite slechts één door hen bewoond huis met binnenplaats en tuin vormen" ; dat wat betreft het onroerend goed met het nummer 25 in dezelfde straat, op 25 juli 1968 door de gemeenteraad van Bergen is beslist :

"Gelet op het steeds drukker wordende autoverkeer en op de stationeer- en parkeermoeilijkheden die daar het gevolg van zijn in de bebouwde kommen van de stad, inzonderheid in de handelswijken ;

"Overwegende dat om de economische toekomst van de stad veilig te stellen, dringend een oplossing voor dit probleem moet worden gevonden ;

"Overwegende dat de oprichting van openbare parkeergarages met verschillende bouwlagen een probaat middel is ter bestrijding van die moeilijkheden ;

"Overwegende dat het onroerend goed gelegen rue Samson 25 te Bergen, kadastraal bekend, sectie E 386 Q en E 386 R, groot 20 are 30 centiare en behorend tot de nalatenschap van wijlen de heer Georges Gossuin, bijzonder goed gelegen is voor de oprichting van een zodanig complex ;

"Gelet op het beginselakkoord van het provinciaal bestuur van de stedenbouw ;

"Gelet op de voorstellen van de N.V. "City Parking" voor de bouw en de exploitatie van een openbare parkeergarage, over welke voorstellen een afzonderlijke beslissing is genomen ;

"Gelet op het deskundig verslag van de ontvanger van de registratie van het gebied ;

"Gelet op de situatietekening en het schetsontwerpbouwplan ;

"Overwegende dat de aankoop geheel door de exploiterende vennootschap wordt bekostigd ;

"Gezien de stukken van het ingestelde openbaar onderzoek, inzonderheid het proces-verbaal waarin wordt geconstateerd dat het ontwerp een bezwaarschrift heeft uitgelokt vanwege Mevr. Wed. Georges Gossuin, de 'Belgische Bond voor esthetiek', de V.Z.W. 'Home Georges Gossuin', van de hh. Charles Debroux, Robert Dumonceau, Valentin Meurice, Arthur Chevalier, Albert Jauniaux, Louis Duvivier, Jean Baudry, de hr. en mevr. Albert Saliez, de hr. en mevr. Jacques Degand, van de 'Chambre de commerce et de l'industrie de Mons et du Borinage', van de 'Rotary Club de Mons' en de V.Z.W. 'Les Amis de la Bibliothèque publique de Mons', alsook een gemeenschappelijk bezwaarschrift vanwege een aantal bewoners van de wijk, welke bezwaarschriften alle bij de onderhavige beslissing zijn gevoegd ;

"Overwegende dat door de bezwaarindieners aangevoerde argumenten niet als deugdelijk kunnen worden beschouwd ;

"Dat het algemeen nut van het gebouw dat men op de gekozen plaats wil oprichten immers reëel is ; dat de bestemming die de eigenaar aan de te onteigenen goederen heeft willen geven, moet wijken voor de uitvoering van dat project ;

"Dat bovendien niet bewezen is dat de onteigeningsvergoeding niet de mogelijkheid zal bieden tevens de wil van die eigenaar in acht te nemen ;

"Overwegende dat met de esthetische bezwaren strekkend tot behoud van het oude wijkbeeld evenmin rekening hoeft te worden gehouden, vermits de parkeergarage gedeeltelijk onder de grond ligt en de bovenbouw beperkt kan worden tot de hoogte van de omliggende huizen, waarbij de in het zicht komende gedeelten kunnen worden ontworpen in een met de omgeving harmoniserende stijl en de wal uit de 12e eeuw in de 'rue Terre du Prince', die overigens tot op heden nog niet als beschermd monument is erkend, kan worden gevrijwaard door een passende aanleg van de in- en uitritten van het complex ;

"Overwegende dat ook de vrees voor luchtverontreiniging en brandgevaar als gevolg van de opgerichte parkeergarage ongegrond is omdat die verontreiniging wegens het drukke verkeer reeds aanwezig is en de exploitatie van een servicestation in een bewoonde winkelwijk hoegenaamd niet abnormaal is en trouwens gereguleerd wordt ;

"Dat ten slotte, er geen grond is voor de opvatting dat de stad private belangen dient door dit ontwerp te bevorderen en financiële risico's loopt door zich in een zaak met twijfelachtig rendement te begeven ;

"Dat het immers bekend is dat de openbare besturen hun opdracht in hoe langer hoe meer aangelegenheden alleen nog kunnen vervullen als zij een beroep doen op de privé-sector ; dat de parkeergarage toegankelijk zal zijn voor alle belangstellenden, dat zij door haar ligging, de handelsactiviteit aldaar optimaal zal bevorderen, dat de aankoop- en bouwkosten geheel voor rekening komen van de exploiterende vennootschap, die het exploitatierisico helemaal alleen draagt, terwijl de stad haar vermogen zonder enige kosten vergroot ziet ;

"Gelet op artikel 76-4 van de Gemeentewet, de Wet van 27 mei 1870, de Wet van 26 juli 1962,

Besluit :

Met 7 stemmen tegen 5 en 2 onthoudingen

"Artikel 1. Ten algemenen nutte te onteigenen voor het oprichten van een parkeergarage met verschillende bouwlagen, het onroerend goed gelegen rue Samson 25 te Bergen, kadastraal bekend sectie E 386 Q en E 386 R, en behorend tot de nalatenschap van wijlen de h. Georges Gossuin.

"Artikel 2. De tegen dit ontwerp ingediende bezwaarschriften ongegrond te verklaren.

"Artikel 3. Machtiging te vragen om de onteigening van die goederen bij gebreke van overdracht in der minne te verrichten volgens de spoedprocedure.

"Artikel 4. De uitgave aan te rekenen op de buitengewone begroting en ze te bestrijden met een lening.

"Artikel 5. De onderhavige beslissing samen met de stukken van het dossier ter goedkeuring aan de hogere overheid voor te leggen" ;

Overwegende dat het Koninklijk Besluit van 28 november 1969, eerste bestreden handeling, de onteigening in deze voege verordent :

"Artikel 1. De hierboven genoemde beslissing wordt goedgekeurd en het algemeen nut van de daarin bedoelde aankoop wordt erkend.

"Artikel 2. De stad Bergen wordt gemachtigd om voor die verrichting bij wege van onteigening tewerk te gaan.

"Artikel 3. Onmiddellijke inbezitting van de onroerende goederen aangegeven op het hierbij gevoegde plan, is volstrekt noodzakelijk ten algemenen nutte. Derhalve mag op die onteigening de bij artikel 5 van de Wet van 26 juli 1962 bedoelde spoedprocedure worden toegepast.

"Artikel 4. Onze Minister van Binnenlandse Zaken wordt belast met de uitvoering van dit besluit" ;

Overwegende dat de gemeenteraad van Bergen op 2 december 1968 verder het volgende had beslist :

"Gelet op zijn beslissing van 25 juli 1968 het onroerend goed gelegen te Bergen, rue Samson 25, kadastraal bekend sectie E 386 Q en E 386 R te onteigenen met het oog op de oprichting van een parkeergarage met verschillende bouwlagen ;

"Overwegende dat het wenselijk is de exploitatie van dit complex toe te vertrouwen aan een gespecialiseerde vennootschap ;

"Gelet op de voorstellen van de N.V. 'City Parking' te Brussel en op het door die vennootschap aan de stad Bergen voorgelegde erfpacht-ontwerp ;

"Gelet op de aan de stad toegezegde voordelen, met name integrale terugbetaling van de aankoop- en de bouwkosten en storting van een jaarlijkse retributie ;

"Gelet op de raming van de te onteigenen goederen en op de sommiere schatting van de bouwprijs ;

"Gelet op de situatietekening ;

"Gelet op het proces-verbaal van het onderzoek de commodo et incommodo dat betrekking had én op de onteigening van de onroerende goederen én op de uitgifte daarvan in erfpacht én op de te bouwen parkeergarage ;

"Gezien de bezwaarschriften van de in dat proces-verbaal genoemden ;

"Overwegende dat anderzijds over de onteigening uitspraak is gedaan en dat ook wat het ontwerp van erfpacht betreft, de bezwaren ongegrond moeten worden geacht, vermits de stad zich voldoende financiële waarborgen

heeft verschaft en de haar door de erfpachter toegestane voordelen voor de hand liggen ;

"Overwegende dat aangezien de onteigening van even genoemde goederen is gepland, met het oog op exploitatie door de N.V. 'City Parking', het van belang is dat de wederzijdse rechten en verplichtingen over de hele looptijd van het contract nu reeds worden vastgesteld ;

"Gelet op artikel 76-1 van de Gemeentewet ;

"Op de voordracht van het College van burgemeester en schepenen,

Besluit :

Met 13 stemmen en één onthouding,

"Artikel 1. De goederen gelegen rue Samson 25, kadastraal bekend secties E 386 Q en E 386 R, die de stad Bergen zal verkrijgen, alsook de door haar op die plaats te bouwen parkeergarage, in erfpacht voor 99 jaar uit te geven aan de N.V. 'City Parking' te Brussel" ;

Overwegende dat de gemeenteraad bij artikel 2 van die beslissing, zijn goedkeuring hecht aan de tekst van een ontwerp-overeenkomst waarbij de stad Bergen zich ertoe verbindt het terrein gelegen rue Samson, nr. 25 aan te kopen, er 'op haar kosten' een openbare parkeergarage op te richten of te laten oprichten, en het geheel daarna in erfpacht voor negenennegentig jaar uit te geven aan de naamloze vennootschap 'City Parking', die van haar kant de door haar voornaamste aandeelhouders, de naamloze vennootschap 'Galeries et Grand Bazar du boulevard Anspach' en de naamloze vennootschap 'Fina' gewaarborgde verbintenis aangaat, aan de stad aan het indexcijfer gekoppeld, een vaste en jaarlijkse retributie van 75.000 frank te storten en haar te betalen 'de kosten, interesten, onkosten en aflossingsbedragen betreffende de lening of de leningen die de stad Bergen zou moeten opnemen voor de aankoop van het terrein en het tot stand brengen van het bouwwerk, alsook alle in verband met die onderneming gependende uitgaven" ;

Overwegende dat de gemeenteraad, bij een beslissing van 22 september 1969, met de instemming van de naamloze vennootschap "City Parking", heeft besloten de duur van de voorgenomen erfpacht van negenennegentig tot vijfenzeventig jaar te verminderen ; dat de even genoemde beslissingen van 2 december 1968 en 22 september 1969 zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 28 november 1969, de tweede bestreden handeling ;

Overwegende dat de stad Bergen, tweede tegenpartij, in haar laatste memorie een exceptie van onbevoegdheid hieraan ontleent dat "de omstreden onteigening, sedert het instellen van het beroep, aanhangig is gemaakt bij het justitiële gerecht, het enige dat bevoegd is om ze op haar geldigheid te toetsen", dat "de vrederechter die bevoegd is om uitspraak te doen spoedonteigening geconstateerd heeft, dat het Koninklijk Besluit van 28 november 1969 wettig was", dat "de eigendomsoverdracht en de bezitstoewijzing aan de stad Bergen voltrokken is", dat "deze onherroepelijk de eigendom van het onteigende erf heeft verkregen" dat "het als eigendomsoverdracht geldende vonnis op 21 april 1971 door de vrederechter van het kanton Bergen is gewezen" en dat het "op 18 december 1972 is overgeschreven op het 1e hypotheekkantoor (vol. 3100 - nr. 20)" ; dat zij uit dat alles afleidt dat eventuele vernietiging door de Raad van State van het koninklijk besluit tot onteigening, "de inmiddels op het gezag van gewijsde verwezenlijkte onteigening niet

zou kunnen tegenhouden", dat "een vernietigingsbesluit voor de verzoekers geen ander voordeel zou opleveren dan hun een rechtstitel aan de hand te doen, waarbij geconstateerd wordt dat een onwettigheid is begaan", maar dat, aangezien op die onwettigheid "geen andere sanctie kan volgen dan een tot de bevoegdheid van de hoven en rechtbanken behorende eis tot schadevergoeding ... het werkelijk onderwerp van het geschil een bevoegdheid raakt welke de Raad van State niet vermag uit te oefenen" in hun plaats ;

Overwegende dat de Raad van State, overeenkomstig artikel 14 van de op 12 januari 1973 gecoördineerde wetten bevoegd is om kennis te nemen van een beroep tot nietigverklaring wegens machtsoverschrijding ingesteld tegen de akten van een administratieve overheid, tenzij de verzoeker vóór de justitiële gerechten beschikt over een vordering van algemene of bijzondere aard die hetzelfde werkelijke onderwerp heeft als zijn verzoekschrift voor de Raad van State ;

Overwegende dat luidens artikel 7 van de Wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, vervat in artikel 5 van de Wet van 26 juli 1962, de vrederechter inzonderheid nagaat of de bij de wet voorgeschreven vormen in acht zijn genomen ; dat de aldus aan de vrederechter opgedragen bevoegdheid krachtens artikel 107 van de Grondwet niet beperkt is tot de toetsing van de externe wettigheid maar mede de controle op de interne wettigheid omvat en dus ook de bevoegdheid om na te gaan of machtsoverschrijding of machtsafwenning aanwezig is ;

Overwegende dat de onteigende zich voor de vrederechter stellig alleen bij wege van exceptie op het niet naleven van voorafgaande formaliteiten kan beroepen ; dat wegens de bestaande bijzondere bepalingen een beroep bij de Raad van State echter hetzelfde werkelijke onderwerp als die exceptie zou hebben ; dat immers de vrederechter, als hij geconstateerd heeft dat niet alle formaliteiten vervuld zijn die volgens de wet aan het besluit moesten voorafgaan, weliswaar niet de vernietiging van dat besluit uitspreekt, maar toch beslist dat het een wezenlijk bestanddeel mist om geldig te zijn en dat het dus geen uitwerking heeft ;

Overwegende dat luidens de artikelen 6 en 7 van de Wet van 26 juli 1962, derden die belang hebben bij de onteigening op grond van huur, gebruikspand, gebruik of bewoning, op hun verzoek door de vrederechter als tussenkomende partij kunnen worden aanvaard ;

Overwegende dat de verzoekers geen derden zijn die daar belang bij hebben op een van die gronden ; dat zij derhalve niet als tussenkomende partij konden worden toegelaten bij de vordering die steunt op de Wet van 26 juli 1962, noch bij de vrederechter of enig ander justitieel gerecht een vordering konden instellen of een exceptie opwerpen om het koninklijk besluit dat de betrokken onteigening toestaat, uitwerking te ontzeggen ;

Overwegende, anderzijds, dat de door de stad Bergen aangevoerde omstandigheid als zou de onteigening "ondertussen voltrokken zijn op het gezag van gewijsde", gesteld dat zij bewezen is, niets kan veranderen aan het onderwerp van het verzoekschrift noch aan de bevoegdheid van de Raad van State ten aanzien van dat onderwerp, dat niet samenvalt met datgene van een eventuele eis tot schadevergoeding vanwege verzoekers ; dat die

omstandigheid ten hoogste het belang van de verzoekers om nietigverklaring van het onteigeningsbesluit te verdienen opnieuw in het geding zou kunnen brengen; dat de exceptie van onbevoegdheid niet kan worden aangenomen;

Overwegende dat het belang van de verzoekers blijft bestaan zelfs indien de stad Bergen, de onteigende of "belanghebbende derden" niet meer ontvankelijk zouden zijn om de vordering tot herziening van het vonnis van 21 april 1971 in te stellen die voor hen volgens artikel 16, tweede lid, van meergenoemde Wet van 26 juli 1962 openstaat; dat de verrichting welke ter uitvoering van de bestreden handeling is gedaan, immers in haar geheel moet worden beschouwd; dat het eerste bestreden koninklijk besluit de onteigening van de kwestieuze onroerende goederen slechts toestaat ter wille van de bestemming die de gemeenteraad van Bergen besloten heeft eraan te geven; dat de verzoekers als burens van de onteigende onroerende goederen kunnen doen gelden dat zij benadeeld worden door de bestemming welke aldus aan die goederen wordt gegeven; dat de verzoekers er dus nog altijd belang bij hebben om via een arrest van nietigverklaring met volstreekte kracht van gewijsde de onwettigheid te doen constateren van het koninklijk besluit dat de onteigening toestaat, welk besluit niet los te maken is van de andere bestreden handelingen tot vaststelling van de bestemming van de onroerende goederen;

Overwegende dat de Staat, eerste tegenpartij, betoogt dat het verzoekschrift niet ontvankelijk is omdat "de verzoekers geen werkelijk belang hebben bij de nietigverklaring van de beslissingen ter zake, aangezien de bouw en het gebruik van de parkeergarage een normale burenhinder zijn";

Overwegende dat mogelijke burenhinder – zelfs al is die niet erger dan normaal wordt gedoogd – op zichzelf volstaat om de verzoeker het bij artikel 19 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State vereiste belang te verlenen; dat het verzoekschrift ontvankelijk is;

Overwegende dat de verzoeksters de bestreden beslissingen onder meer verwijten, artikel 11 van de Grondwet alsook de Wetten van 17 april 1835, 27 mei 1870, 10 mei 1926 en 26 juli 1962 betreffende de onteigeningen ten algemenen nutte te hebben geschonden doordat de onstreden onteigening, "verre van gedaan te zijn in het openbaar belang, bedoeld is om de belangen van (diverse) vennootschappen te dienen", hetgeen én overschrijding én afwending van macht oplevert;

Overwegende dat de eerste tegenpartij antwoordt "dat de Raad van State zich niet in de plaats van de bevoegde overheid vermag te stellen om uit te maken of een beslissing strookt met het algemeen belang en ook niet om te oordelen over de eisen van een goed bestuur", zodat "de argumenten ontleend aan de beweerde afwezigheid in deze van enig algemeen nut en aan de financiële toestand van de stad Bergen, niet (...) ontvankelijk zijn";

Overwegende dat toezicht op de wettigheid van een koninklijk besluit tot onteigening ten algemenen nutte mede de bevoegdheid inhoudt om na te gaan of degene die de handeling heeft verricht binnen de grenzen van zijn beoordelingsbevoegdheid is gebleven en, met name, of zij het begrip "algemeen nut" als bedoeld in de Grondwet en in de wet juist heeft toegepast;

Overwegende dat, volgens de tweede tegenpartij, "de

bestreden beslissing in wezen is ingegeven door overwegingen van algemeen nut die rechtstreeks verband houden met de verantwoordelijkheid welke op de gemeente-overheid rust"; dat zij doet gelden dat "de aanleg van parkeerzones onmiskenbaar een algemeen nut vertoont", dat "dit kenmerk ook aanwezig is als niet alle automobilisten noodzakelijk toegang tot de aldus ingerichte parkeerruimte krijgen", dat het zelfs dan nog blijft bestaan, als de automobilist parkeergeld zal moeten betalen", dat "wat betreft (...) de verantwoording van de onteigeningsprocedure", daaraan niet afdoet dat "een dienst die beantwoordt aan het algemeen nut, wordt waargenomen door een particuliere vennootschap" wanneer "met die vennootschap een overeenkomst is gesloten die haar de exploitatie van die dienst oplegt en voorbehoudt tegen betaling van een retributie" en "bij afloop van die overeenkomst, het eigendom zowel van de grond als van de gebouwen aan de openbare overheid verblijft", zodat "de onteigening er noch naar haar oorzaak noch naar haar doel op gericht is een handelsvennootschap tot bloei te brengen maar uitsluitend mogelijk beoogt te maken dat een dienst die, terecht, geacht wordt van algemeen nut te zijn, zó wordt geëxploiteerd dat het belang van het publiek het best gediend wordt";

Overwegende dat luidens artikel 11 van de Grondwet "niemand van zijn eigendom kan worden ontzet dan ten algemenen nutte in de gevallen die de wet bepaalt";

Overwegende dat volgens de artikelen 2 en 3 van de Wet van 8 maart 1810 gewijzigd bij de Belgische Grondwet, de Koning het algemeen nut van een onteigening kon constateren door "openbare werken of aankoop van gronden of gebouwen bestemd voor doeleinden van algemeen nut te gelasten"; dat volgens artikel 1 van de Wet van 27 mei 1870 "De onteigening ten algemenen nutte geschiedt krachtens een wet of een koninklijk besluit waarbij de uitvoering van het werk dat onteigening vordert wordt toegestaan"; dat de Wet van 26 juli 1962 niet afwijkt van het aldus door de Wet van 27 mei 1870 vastgestelde beginsel;

Overwegende dat krachtens de aangehaalde bepalingen de Koning tot de verklaring dat het algemeen nut onteigening vordert alleen gemachtigd is voor onroerende goederen bestemd voor openbaar gebruik; dat de wetgever immers gemeend heeft bijzondere bepalingen te moeten vaststellen om de Koning tot zodanige verklaring ook bevoegdheid te verlenen voor onroerende goederen die niet voor openbaar gebruik waren bestemd, zoals de onteigeningen bedoeld bij de Wetten van 1 juli 1858 en van 15 november 1867 betreffende de onteigening bij stroken voor werken van gemeentelijk nut, bij artikel 16 van de Wet van 18 juli 1959 tot invoering van bijzondere maatregelen ter bestrijding van de economische en sociale moeilijkheden in sommige gewesten, bij artikel 25 van de Wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedenbouw, of ook nog bij artikel 30 van de Wet van 30 december 1970 op de economische expansie;

Overwegende dat de gemeenteraad van Bergen in de redengeving van zijn besluit van 2 december 1968 zegt dat de onteigening van de betrokken goederen "was gepland met het oog op exploitatie door de N.V. "City Parking"; dat de exploitatievoorwaarden, zoals ze bepaald zijn in de door dat gemeenteraadsbesluit goedgekeurde erfpacht-overeenkomst, geheel aan de discretie

van de naamloze vennootschap "City Parking" zijn overgelaten en de stad Bergen, voor de hele duur van die overeenkomst, dit is vijftien jaar, geen ander recht heeft dan de overeengekomen retributie te innen en de bestemming van het op te richten gebouw tot openbare parkeergarage, de op de erfpachter rustende onderhoudsplicht en de door hem aanvaarde beperkingen ter zake van reclame te doen eerbiedigen; dat die exploitatie het publiek ongetwijfeld diensten kan bewijzen, maar dan alleen zoals iedere andere handelsonderneming, waarvan zij zich overigens in geen de onderscheidt; dat een met zodanig doel verrichte onteigening geen onroerende goederen als voorwerp heeft die voor openbaar gebruik bestemd zijn en dus geen oogmerk van algemeen nut nastreeft op grond waarvan zij kan worden verordend bij een koninklijk besluit dat, zoals hier, steunt op de even genoemde Wetten van 17 april 1835 en van 27 mei 1870, van artikel 76, 4°, van de Gemeentewet en van artikel 5 van de eveneens hierboven genoemde Wet van 26 juli 1962; dat het middel gegrond is in zover het zich beroept op machtsverschrijding; dat het op zichzelf de nietigverklaring van de eerste bestreden handeling en bijgevolg ook van de tweede, de vierde en de vijfde bestreden handeling kan meebrengen, zonder dat de overige middelen van het verzoekschrift hoeven te worden onderzocht,

Besluit :

Artikel 1.

Vernietigd worden :

1° het Koninklijk Besluit van 28 november 1969 waarbij de beslissing van de gemeenteraad van Bergen van 25 juli 1968 is goedgekeurd ;

2° het Koninklijk Besluit van 28 november 1969 waarbij de beslissingen van de gemeenteraad van Bergen van 2 december 1968 en 22 september 1969 zijn goedgekeurd ;

3° de beslissing van de gemeenteraad van Bergen van 2 december 1968 ;

4° de beslissing van de gemeenteraad van Bergen van 22 september 1969.

Artikel 2.

Het verzoekschrift wordt voor het overige verworpen.

Artikel 3.

Dit arrest zal bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt in dezelfde vormen als het Koninklijk Besluit van 28 november 1969 vermeld in artikel 1, 1°, hierboven.

Artikel 4.

De kosten, bepaald op 1.500 frank, komen ten laste van de Staat (ministerie van Binnenlandse Zaken).

NOOT—Over de respectieve bevoegdheid van de Raad van State en van de justitiële gerechten m.b.t. de toetsing van de interne legaliteit van onteigeningsbesluiten, raadplege men het arrest van het Hof van Cassatie, verenigde kamers, 3 maart 1972, *R.W.*, 1971-1972, 1633-1648, met conclusie W.J. GANSHOF VAN DER MEERSCH; *T.B.P.*, 1972, 186-191, met conclusie W.J. GANSHOF VAN DER MEERSCH en noot A.M.; *R.C.J.B.*, 1973, p. 431-435, met belangrijke noot van CH. HUBERLANT, "Le contrôle judiciaire des expropriations pour cause d'utilité publique. Jusqu'où s'étend-il ? A-t-il un caractère exclusif ?" (pp. 435-472).

Over het begrip "oogmerk van algemeen nut", vgl. Raad van State, 22 november 1956, arrest nr. 5381 inzake vzw Evêché

de Liège. Zie ook Franse Conseil d'Etat, 16 maart 1951, (Zuylen), *Rec. Leb.*, 1951, 165; verwerving van een villa door de Stad Nizza om de prijzen van Rome te herbergen is geen gemeentelijk belang en het onteigeningsbesluit heeft dan ook geen oogmerk van algemeen nut; 4 juni 1954, (Théroutanne), *Rec. Leb.*, 1954, 339; idem t.a.v. de verwerving door de gemeente van een lokaal voor de vestiging van de belastingontvanger; 28 mei 1971, (Ville nouvelle Est), *Rec. Leb.*, 1971, 409, en 26 oktober 1973, (Sieur Grassin), *A.J.D.A.*, 1974, 34: "Une opération ne peut être légalement déclarée d'utilité publique que si les atteintes à la propriété privée, le coût financier et éventuellement les inconvénients d'ordre social qu'elle comporte ne sont pas excessifs eu égard à l'intérêt qu'elle présente".

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER—26 APRIL 1973

Voorzitter : de h. Vanparys

Raadsheren : de hh. Van Bever en Van Balberghe

Advocaat-generaal : de h. Stévigny

Advocaten : Mrs. V. Wieme, F. Legrand en W. Lietaer

1. Tussenkost—Van een derde in een geding tot nietigverklaring van een huwelijk—Ontvankelijkheid.

2. Huwelijk—Schijnhuwelijk—Nietigheid.

3. Internationaal privaatrecht—Eis tot nietigverklaring van een huwelijk op een bepaalde grond voor een buitenlandse rechter ingesteld—Eis voor een Belgische rechter op een andere grond.

1. Als een vrouw een eis tot nietigverklaring van haar eerste huwelijk heeft ingesteld, dan is ontvankelijk de tussenkost van de broer en erfgenaam van de man met wie zij, staande het eerste huwelijk, een tweede huwelijk heeft gesloten, want de broer van de tweede man heeft er belang bij dat de geldigheid van het eerste huwelijk erkend wordt.

2. Het huwelijk dat tussen een Engelsman en een Belgische gesloten wordt met het enige oogmerk om de vrouw de Britse nationaliteit te doen verkrijgen en haar zo in de mogelijkheid te stellen haar prostitutiebedrijvigheid in Engeland voort te zetten zonder vrees uitgewezen te worden, is een schijnhuwelijk. De toestemming die de partijen aldus gaven, was geen toestemming in een huwelijk, maar een bedrieglijke handeling ten einde een gevolg te bereiken dat volledig vreemd is aan de echtverbintenis. Dit gemis aan toestemming heeft volstreekte nietigheid tot gevolg.

3. Aan een eis tot nietigverklaring van een huwelijk op grond van volstreekte afwezigheid van toestemming staat niet in de weg het vonnis van de buitenlandse rechter die afwijzend beslist over een eis tot nietigheid wegens vergissing omtrent de aard van de plechtigheid, zonder dat een beslissing werd getroffen over een niet gestelde vraag tot nietigheid wegens volstreekte afwezigheid van toestemming.

M. t/ V. en S.

Advies van het Openbaar Ministerie

I. Over de feiten en de rechtspleging

Vervaeke Marie-Thérèse, maakte, in de loop van 1954, kennis met een zekere Messina Eugenio, die, samen met zijn broeders, enkele ontchthuizen exploiteerde te Lon-

den. Op zijn verzoek ging Vervaeke Marie-Thérèse, aan wie hij het huwelijk beloofd had, zich in juli 1954 te Londen vestigen, waar zij weldra als ontuchtvrouw werd tewerkgesteld.

Om definitief in Engeland te kunnen verblijven, werd haar voorgesteld te huwen met een Brits onderhorige, een zekere Smith William-Georges. Dit huwelijk, dat een louter schijnhuwelijk moest zijn, werd op 11 augustus 1954 voltrokken te Londen (Paddington). Zoals overeengekomen vóór de plechtigheid, namen beide pseudo-echtgenoten, onmiddellijk na hun "huwelijk", definitief afscheid van elkander.

Vervaeke Marie-Thérèse bleef in Londen wonen, waar zij zich verder aan ontucht overleverde tot in de loop van 1963, tijdstip waarop zij zich bij haar "verloofde" Messina Eugenio te San Remo (Italië) ging vervoegen. Op 12 maart 1970 trad zij eindelijk met hem in het huwelijk, doch in de daarop volgende nacht werd dit huwelijk, door de plotselinge dood van haar echtgenoot, reeds ontbonden.

Om te voorkomen dat zij, overeenkomstig de Italiaanse wet, de helft van de nalatenschap van haar overleden echtgenoot zou erven, dienden haar schoonbroeders, die in deze nalatenschap eveneens gerechtigd waren, een klacht in tegen haar, te San Remo, wegens dubbel huwelijk, daar haar "huwelijk" met Smith William-Georges niet ontbonden was toen zij in de echt trad met Eugenio Messina. Om dezelfde redenen werd de nietigheid van dit huwelijk gevorderd.

Ten einde zich tegen deze beide rechtsvorderingen te verdedigen, richtte Vervaeke Marie-Thérèse zich tot het "High Court of Justice" te Londen om de nietigheid te bekomen van het huwelijk dat zij met Smith William-Georges had aangegaan. Ter rechtvaardiging van deze rechtsvordering liet zij gelden dat zij, ingevolge haar gebrekkige kennis van de Engelse taal, geenszins wist, toen zij de plechtigheid van 11 augustus 1954 bijwoonde, dat het om een "huwelijk" ging. Nadat haar vordering eerst op 23 juni 1970 bij verstek werd ingewilligd, werd zij nadien, in tegenwoordigheid van Messina Salvatore die vrijwillig in dit rechtsgeding was tussengekomen, op 7 mei 1971 door datzelfde rechtscollege als *niet gegrond* van de hand gewezen. De Engelse rechter was inderdaad van oordeel dat de twee gronden, waarop Vervaeke Marie-Thérèse haar eis tot nietigverklaring van haar huwelijk met Smith had gebaseerd, met name haar onwetendheid dat het om een huwelijk ging en de onmogelijkheid waarin Smith zich bevond een huwelijk aan te gaan daar hij reeds met een andere vrouw gehuwd was, geenszins bewezen waren daar het uit het ingestelde onderzoek bleek dat zij wel bewust was dat het om een huwelijksplechtigheid ging en haar partner, op dat ogenblik, van zijn eerste vrouw uit de echt gescheiden was.

Vervaeke Marie-Thérèse stelde hoger beroep in tegen dat vonnis, doch op 7 maart 1972 deed zij officieel afstand van dit rechtsmiddel, zodat de beslissing van de Engelse rechter, vanaf deze datum, kracht van gewijsde verwierf.

Middelerwijl was zij teruggekeerd naar Deerlijk waar zij zich wettelijk vestigde.

Op 6 december 1971 liet zij Smith Willy vóór de burgerlijke rechtbank te Kortrijk dagvaarden, ten einde de nietigheid "ab initio" van hun huwelijk te doen uitspreken.

In de loop van deze procedure kwam Messina Salvatore eveneens vrijwillig tussen, steeds ter vrijwaring van dezelfde erfenisbelangen, om te wijzen op de beslissing die de Engelse rechter in dit verband getroffen had en die hij bindend achtte voor de Belgische rechter.

Bij vonnis van 9 juni 1972 werd de tussenkomst van Messina Salvatore in het huidig rechtsgeding aanvaard, doch werd de exceptie van het gerechtelijk gewijsde, die hij tegen de rechtsvordering van Vervaeke Marie-Thérèse had laten gelden, als niet gegrond verworpen. Daartegenover werd de eis van deze laatste gegrond bevonden, in dier voege dat het gefingeerd karakter van het huwelijk dat zij met Smith aanging, aanvaard werd en dit huwelijk derhalve, bij gebrek aan wil om een werkelijk huwelijksleven door te brengen, "ab initio" nietig was.

Tegen dit vonnis, dat op 3 augustus 1972 betekend werd aan Smith William-Georges en op 4 augustus 1972 aan Messina Salvatore, heeft deze laatste, bij deurwaardersakte betekend op 30 augustus 1972 aan Vervaeke Marie-Thérèse en op 1 september 1972 aan Smith William-Georges hoger beroep ingesteld.

Daar dit rechtsmiddel regelmatig en tijdig aangewend werd, is het ontvankelijk.

II. Ten gronde

De rechtsvordering van eerste geïntimeerde steunt op twee gronden :

1) het feit dat zij niet wist, toen het huwelijk van 11 augustus 1954 voltrokken werd, dat het *werkelijk* om een *huwelijk* ging en bovendien het feit dat zij *gedwongen* werd deze plechtigheid bij te wonen ;

2) dat het alleszins om een schijnhuwelijk ging, waaraan bij gebrek aan toestemming om werkelijk als echtgenoten onder de banden van het huwelijk samen te leven, geen enkele bindende kracht kan verleend worden.

Appellant is van oordeel dat de Belgische rechter zich over deze rechtsvordering niet meer kan uitspreken omdat hij gebonden is door de beslissing die de Engelse rechter in zijn vonnis van 7 mei 1971, over diezelfde rechtsvordering getroffen heeft, nu de vreemde gerechtelijke beslissingen die uitspraak doen over de staat en de bekwaamheid van de personen, bindend zijn voor de Belgische rechter, als zij voldoen aan de voorwaarden gesteld door artikel 570 Ger.W. (vroeger art. 10 van de Wet van 25 maart 1876).

In dit verband is de eerste rechter nochtans de mening toegedaan dat het vonnis van de Engelse rechter ten aanzien van de voormelde rechtsvordering, niet bekleed is met het gezag van het gewijsde, omdat de principes die ten grondslag liggen aan de uitwerking in België van vonnissen die de staat van personen of hun bekwaamheid betreffen, slechts van toepassing zijn zo de bestaande staat of de bestaande bekwaamheid van de betrokkene door de vreemde rechter *gewijzigd* werd.

Nu de Engelse rechter weigerde het huwelijk van eerste geïntimeerde nietig te verklaren, is er geen wijziging getreden in haar persoonlijke status en is de Belgische rechter door deze beslissing niet gebonden.

Deze stelling kan m.i. niet bijgetreden worden. Eerste geïntimeerde beweert inderdaad, dat haar huwelijk met Smith William-Georges een *schijnhuwelijk* was en haar rechtsvordering vóór de Engelse rechter strekte er juist toe de onjuistheid te erkennen van de staat van gehuwde vrouw die haar door dit schijnhuwelijk werd gegeven.

Door deze vordering af te wijzen, heeft de Engelse rechter meteen aan eerste geïntimeerde haar staat van gehuwde vrouw erkend, hoewel zij beweerde en nog beweert die status nooit rechtsgeldig verworven te hebben.

Nu de rechtsvordering van eerste geïntimeerde vóór de rechtbank te Kortrijk ertoe strekt de nietigheid van het voormeld huwelijk te bekomen en haar meteen de status van vrijgezel te erkennen die zij vóór haar huwelijk met Messina Eugenio in werkelijkheid reeds zou bezeten hebben, lijkt het mij dat het vonnis van de Engelse rechter in de mate dat de vordering waarover hij besliste overeenstemt met diegene die thans vóór de Belgische rechtscollages wordt verdedigd, met het gezag van het gewijsde bekleed is of althans voor de Belgische rechter bindend is, zo het voldoet aan de voorwaarden welke artikel 570, 2e lid, Ger.W. vereist.

Het behoort derhalve vooreerst na te gaan of de huidige rechtsvordering van appellante al dan niet hetzelfde voorwerp heeft als diegene waarover de Engelse rechter besliste.

In dit verband moet een onderscheid gemaakt worden tussen de twee grondslagen waarop de huidige rechtsvordering van eerste geïntimeerde steunt.

1) *Ten aanzien van de eerste grondslag*, met name het feit dat eerste geïntimeerde niet wist, toen het huwelijk van 11 augustus 1954 voltrokken werd, dat het om een werkelijk huwelijk ging, en het feit dat zij onder dwang zou gehandeld hebben, staat vast dat deze rechtsvordering volledig overeenstemt met diegene waarover de Engelse rechter beslist heeft. Dit blijkt duidelijk uit de Engelse procedurestukken en uit het vonnis van de High Court van 7 mei 1971, waarin o.m. verklaard wordt: "Daarom is mijn besluit, voor wat dit deel van de eis betreft, dat eiseres in feite zeer goed wist, ten dage van de plechtigheid van 11 augustus 1954, dat het om een huwelijksplechtigheid ging, en dat het doel ervan was het haar mogelijk te maken de Britse nationaliteit te verwerven, alsook een Brits paspoort. Naar mijn oordeel is dit voldoende om haar vordering af te wijzen in de eerste eis", (de tweede eis had betrekking op het feit dat Smith reeds gehuwd was met een andere vrouw).

Rechtsleer en rechtspraak nemen algemeen aan, dat de beslissingen van vreemde rechters in zaken die betrekking hebben op de staat of op de bekwaamheid der personen, de *plano* bindend zijn of met het gezag van het gewijsde bekleed zijn in België, als zij voldoen aan de vijf voorwaarden gesteld door artikel 570, 2e lid, Ger.W. of vroeger door artikel 10 van de Wet van 25 maart 1876 (zie Fr. Rigaux, *Droit international privé*, nr. 54; Poullet, *Manuel de droit international privé*, nrs. 500 en 503; Fr. Rigaux, "L'efficacité des jugements étrangers en Belgique", *J.T.* 1960, 285 en volg., in het bijzonder nr. 14; Cass., 16 januari 1953, *Pas.*, I, 335 met de conclusie van het O.M. in Arresten van het Hof van Verbreking, 1953, blz. 304 tot 311; Cass., 4 oktober 1956, *R.C.J.B.*, 1957, 23, met noot van G. Van Hecke; Cass., 11 oktober 1957, *Pas.*, 1958, I, 122).

Daar het vonnis van de Engelse rechter van 7 mei 1971 over de eerste grondslag, waarop de huidige rechtsvordering van eerste geïntimeerde steunt, beslist heeft en zijn beslissing voldoet aan de voorwaarden vereist door artikel 570, 2e lid, Ger.W., is dit vonnis bindend voor de Belgische rechter.

De rechtsvordering van eerste geïntimeerde, in de mate dat zij steunt op die eerste grondslag, lijkt mij derhalve niet toelaatbaar.

2) *Ten aanzien van de tweede grondslag van de huidige rechtsvordering van eerste geïntimeerde*, met name dat het alleszins om een schijnhuwelijk ging waaraan, bij gebrek aan toestemming om werkelijk als echtgenoten onder de banden van het huwelijk samen te leven, geen enkele bindende kracht kan verleend worden, heeft de eerste rechter aanvaard dat het aangevochten huwelijk werkelijk een *schijnhuwelijk* is geweest dat, bij gebrek aan wil om een reëel echtelijk leven aan te gaan, *ab initio* nietig dient verklaard te worden.

De exceptie van het gerechtelijk gewijsde die appellant eveneens ten opzichte van die tweede grondslag van de rechtsvordering van eerste geïntimeerde inroept, lijkt mij echter niet gegrond te zijn. Uit de Engelse procedurestukken en mb. uit de vonnissen van de Engelse rechters van 23 juni 1970 en 7 mei 1971 blijkt inderdaad duidelijk dat zij nooit kennis genomen hebben van een rechtsvordering waarbij de nietigheid van het aangevochten huwelijk, *op grond van zijn gefingeerd karakter*, aangevraagd wordt. De enige gronden van nietigheid, die zij te beoordelen hadden, zijn die welke de eerste grondslag van de huidige rechtsvordering van eerste geïntimeerde uitmaken (zie hierboven).

Weliswaar wijst de Engelse rechter in zijn vonnis van 7 mei 1971 op het *onwezenlijk* karakter van het huwelijk van beide geïntimeerden, nu zij nooit de bedoeling hadden "dat de normale verhoudingen van man tot vrouw zouden plaatsvinden", doch hij voegt er onmiddellijk aan toe: "Dit is zonder invloed op de vraag die ik op te lossen heb, namelijk of dit huwelijk, in de ogen van de wet, een geldig huwelijk was. Wanneer een man en een vrouw erover akkoord gaan, de ene en de andere in het huwelijk te treden in de loop van de formele plechtigheid die zich afrolt ten overstaan en in overeenstemming met de vormvereisten gesteld door de wet, en zij weten dat dit een huwelijksplechtigheid is, dan is het zonder belang dat zij niet de bedoeling hebben samen te leven als man en vrouw" (blz. 24 vertaling).

Deze laatste considerans mag echter slechts beoordeeld worden in het raam van de enige rechtsvordering waarvan de Engelse rechter kennis nam, met name de nietigheid van het aangevochten huwelijk uit te spreken op grond alleen van de redenen die de eerste grondslag van de huidige rechtsvordering uitmaken. Het beschikkend gedeelte van zijn vonnis wijst trouwens duidelijk aan, dat hij de eis van eerste geïntimeerde afgewezen heeft binnen de perken waarin deze eis geformuleerd werd en zonder zich derhalve uit te spreken over de nietigheid van het aangevochten huwelijk wegens zijn gefingeerd karakter en het gebrek aan wil van de betrokken partijen een wezenlijk huwelijk aan te gaan. Van een dergelijke rechtsvordering nam hij inderdaad geen kennis.

De eerste rechter was er derhalve toe bekwaam de rechtsvordering van tweede geïntimeerde, op basis van haar tweede grondslag, soeverein te beoordelen.

Het komt mij voor dat zijn beslissing in dit verband gegrond is.

1) Uit de getuigenis van Smith William-Georges blijkt inderdaad dat het aangevochten huwelijk een louter *schijnhuwelijk* was, dat uitsluitend gesloten werd om aan eerste geïntimeerde de Engelse nationaliteit te verschaf-

fen en haar toe te laten, op die wijze, in Engeland te verblijven.

Partijen gaan hierover trouwens akkoord.

2) Nu het voornaamste kenmerk van een schijnhuwelijk is dat de betrokken partijen alleen *pro forma* in de echt willen treden en derhalve ieder gemeenschappelijk leven, dat het doeleinde van een huwelijk is, formeel hebben uitgesloten, is het duidelijk dat zij nooit toegestemd hebben in een huwelijk dat aan de essentie zelf van het echtelijk leven beantwoordt, zoals de Belgische wet en voornamelijk artikel 146 B.W. het voor de geldigheid van het huwelijk, vereisen.

Een dergelijk schijnhuwelijk moet kunnen vernietigd worden *ab initio*.

In dit verband schrijft J. Dabin: "Le consentement réel est, en fait comme en droit, la condition première de la stabilité du mariage conclu. Ou, sinon, la mariage est bâti sur le néant; il ne tiendra pas parce qu'il n'a jamais été qu'une apparence. Et puisqu'il n'a jamais été qu'une apparence, il est juste, il est moral de permettre à quiconque, aux pseudo-époux d'abord, de revenir à la vérité". (R.C.J.B., 1947, 36 tot en met 64, in het bijzonder 64; zie eveneens de conclusie van het O.M. in verband met het arrest van het Hof van Cassatie van 28 mei 1958, R.W. 1957-1958, 2106 en volg., mb. 2115; Cass., 25 november 1959, J.T. 1959, 703; P. Graulich, noot in verband met het arrest van Uw Hof van 25 februari 1956, R.C.J.B., 1957, 184 en volg.).

3) Nu het aangevochten huwelijk, ten gevolge van zijn gefingeerd karakter, nooit reëel bestaan heeft t.o.v. de Belgische wet, en de Belgische rechter ter zake bevoegd is om de echtheid van dit huwelijk na te gaan t.o.v. de grondvereisten die onze wetgeving, op straf van nietigheid stelt, kan hij de nietigheid bevelen *ab initio* van het aangevochten huwelijk (zie J. Dabin, *op. cit.*; Graulich, *op. cit.*; Rigaux, *Droit international privé*, nrs. 65 en 284; H. Battifol, *Droit international privé*, nrs. 430, 431 en 436, alsmede de rechtspraak voorgebracht door eerste geïntimeerde).

Mocht Uw Hof van oordeel zijn dat de Engelse rechter zich toch uitgesproken heeft over de nietigheid van het aangevochten huwelijk, bij gebrek aan reële consensus – *quod non* –, dan zou zijn beslissing ten deze geen bindende kracht kunnen hebben voor de Belgische rechter, daar zij, om de redenen hierboven aangehaald, strijdig zou zijn met beginselen van openbare orde die aan de Belgische huwelijksinstelling ten grondslag liggen.

Conclusie: Het hoger beroep is ontvankelijk, doch niet gegrond.

Arrest

Op 11 augustus 1954 treden eerste en tweede geïntimeerden in het huwelijk voor de ambtenaar van de burgerlijke stand van het district Paddington (G.B.).

Bij exploit van 6 december 1971 dagvaardt eerste geïntimeerde tweede geïntimeerde voor de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk. Zij vordert de nietigheid van het huwelijk wegens afwezigheid van toestemming, aanvoërend dat zij, op het ogenblik van de huwelijksvoltrekking, niet wist dat zij huwelijk aanging, en dat het slechts ging om een schijnplechtigheid met het doel de Britse nationaliteit te kunnen verwerven. In conclusie roept zij

ook geweld in, voorhoudende dat zij tot de huwelijksplechtigheid werd gedwongen.

Bij verzoekschrift van 17 maart 1972 komt appellant in het geding tussen ten einde de afwijzing van de vordering te doen uitspreken.

Bij vonnis van voormelde rechtbank van 9 juni 1972 wordt de hoofdvordering gegrond verklaard, doch enkel voor zoveel zij steunt op de afwezigheid van toestemming wegens het voltrekken van een schijnhuwelijk.

Mitsdien wordt het huwelijk tussen eerste en tweede geïntimeerden nietig verklaard. De vordering tot tussenkomst wordt ontvankelijk doch ongegrond verklaard.

Tegen dit vonnis is appellant tijdig en in regelmatige vorm in hoger beroep gekomen.

De ontvankelijkheid van de vordering in tussenkomst kan niet ernstig worden betwist. Appellant, tussenkomende partij in eerste aanleg, vordert niet de nietigheid van het huwelijk. Nu hij broeder en erfgenaam is van wijlen Eugenio Messina, met wie eerste geïntimeerde op 12 maart 1970 in het huwelijk trad voor de ambtenaar van de burgerlijke stand te San Remo, heeft hij er belang bij in het huidig geding tussen te komen ten einde de geldigheid van het huwelijk van eerste geïntimeerde met tweede geïntimeerde te zien erkennen, en aldus de geldigheid van het huwelijk van eerste geïntimeerde met zijn broeder Eugenio Messina te betwisten ten einde eerste geïntimeerde van alle erfrecht op de nalatenschap van laatstgenoemde uit te sluiten.

Appellant beroept zich op het gezag van gewijsde dat zou volgen uit een beslissing van 7 mei 1971 van de High Court of Justice (Mr. justice Ormrod), waarbij de geldigheid van het huwelijk van eerste geïntimeerde met tweede geïntimeerde werd erkend.

Indien een door een vreemde rechtbank regelmatig gegeven beslissing betreffende de staat van personen in België bewijskracht heeft zonder exequatur, onverschillig welke de nationaliteit is van de personen over wiens staat uitspraak wordt gedaan, dan geldt zulks alleen voor zoveel die vreemde beslissing beantwoordt aan de voorschriften van artikel 570, tweede lid, Ger.W., en binnen de perken van wat werkelijk beslist werd.

Met voorlopig voorbehoud wat betreft de niet-strijdigheid met de beginselen van openbare orde, blijkt het vonnis van de High Court of Justice van 7 mei 1971 te voldoen aan de voorwaarden van artikel 570, tweede lid, Ger.W. In het bijzonder blijkt dat de Britse rechter niet enkel bevoegd was wegens de nationaliteit van eerste geïntimeerde, eiseres in het geding voor de Britse rechter, en blijkt dit vonnis kracht van gewijsde te hebben verkregen door afstand van voorziening.

Uit de overgelegde stukken, inzonderheid voormelde beslissing van de Britse rechter, blijkt dat eerste geïntimeerde de nietigheid van haar huwelijk met tweede geïntimeerde vorderde op twee gronden: 1° dat zij zich, op het ogenblik van de plechtigheid, er niet van bewust was dat het ging om een huwelijksplechtigheid, 2° geweld. Bij voorlopige beslissing van 23 juni 1970 werd de grond van geweld door rechter Forrest niet aangehouden, maar werd gedecreteerd dat het huwelijk "zou verklaard worden als zijnde nietig uit hoofde van vergissing vanwege verzoekster [hier eerste geïntimeerde] wat betreft de aard van gezegde plechtigheid en dat er uitgesproken worde dat verzoekster vrij geweest is en in het vervolg vrij zal zijn van alle welkdanige huwelijksbanden met verweerder

[hier tweede geïntimeerde], tenzij er binnen drie maanden (...) aan de High Court zou bewezen worden om welke redenen dit vonnis niet definitief zou worden. Bij vonnis van 25 juni 1970 beperkte rechter Forrest de termijn op 28 dagen. Binnen deze termijn verzocht huidige appellant tussenkomst in het geding en verzette hij zich tegen een definitiefverklaring van het gevelde vonnis.

In de loop van die procedure verzocht huidige eerste geïntimeerde de rechter dat eveneens uitspraak zou worden gedaan over de nietigheid van het op 11 augustus 1954 gesloten huwelijk wegens bigamie van huidige tweede geïntimeerde.

In het eerste geding rees aldus de vraag of het huwelijk van eerste geïntimeerde met tweede geïntimeerde nietig was wegens gebrek aan kennis of toestemming (blad 4). Daarop besluit de rechter "dat eiseres [hier eerste geïntimeerde] in feite zeer goed wist, ten dage van de plechtigheid van 11 augustus 1954, dat het om een huwelijksplechtigheid ging en dat het doel ervan was het haar mogelijk te maken de Britse nationaliteit te verwerven, alsook een Brits paspoort. Naar mijn oordeel is dit voldoende om haar vordering af te wijzen in de eerste eis." (blad 14).

De beslissing van de Britse rechter op dit punt is niet strijdig met de openbare orde. De nietigheid van het huwelijk van eerste geïntimeerde met tweede geïntimeerde kan dus niet worden toegestaan op grond van de bewering dat zij niet wist dat het ging om een huwelijksplechtigheid. Overigens blijkt duidelijk uit de omstandigheden dat zij wel goed wist dat zij op 11 augustus 1954 in het huwelijk trad. De omstandigheden waarin zij voor haar huwelijk enkele malen in contact kwam met tweede geïntimeerde, haar voldoende kennis van de Franse taal, haar voorafgaande contacten met de ambtenaar van de burgerlijke stand te Paddington, de aantekeningen die deze laatste in verband met dit huwelijk heeft bijgehouden, verder ook de houding die eerste geïntimeerde na het huwelijk heeft aangenomen bij de aanvraag tot het bekomen van de Britse nationaliteit en in 1965 tot vernieuwing van dit paspoort, zijn zoveel bewijzen dat eerste geïntimeerde wel goed wist, dat zij aan een huwelijksplechtigheid deelnam.

Ook van toestemming door geweld ligt geen bewijs voor.

Dat eerste en tweede geïntimeerden op 11 augustus 1954 slechts een schijnhuwelijk hebben aangegaan, wordt door appellant niet ernstig betwist en blijkt ook duidelijk uit de voorliggende feiten. Er is niet enkel de verklaring daaromtrent destijds afgelegd door tweede geïntimeerde in de loop van de procedure voor de Britse rechtbank en waaruit blijkt, dat hij zich uit geldnood heeft laten overhalen in het huwelijk te treden met een meisje dat hij niet eens kende, en dat zijn enig contact met eerste geïntimeerde zich beperkte tot een paar samenkomsten in aanwezigheid van derden, tot het vervullen van de formaliteiten van het huwelijk en tot die betreffende het bekomen van de Britse nationaliteit.

De omstandigheden waarin eerste geïntimeerde in Engeland verbleef en zich aldaar aan prostitutie overgaf in inrichtingen van de gebroeders Messina, de beperking van haar betrekking met tweede geïntimeerde tot dat wat noodzakelijk was voor de huwelijksplechtigheid en het bekomen van een Brits paspoort, alles duidt erop dat noch

eerste noch tweede geïntimeerde, toen zij op 11 augustus 1954 voor de ambtenaar van de burgerlijke stand te Paddington verschenen, de bedoeling hadden werkelijk in de echt te treden, maar dat het enig oogmerk was, door het ensceneren van een fictief huwelijk, eerste geïntimeerde in de voorwaarden te stellen de Britse nationaliteit te bekomen en haar aldus in de mogelijkheid te stellen haar prostitutiebedrijvigheid verder te zetten zonder de vrees uitgewezen te kunnen worden. Eerste noch tweede geïntimeerde had dus de bedoeling iets tot stand te brengen dat tot het wezen van een huwelijk behoort, al zij het in beperkte maat. De toestemming die zij aldus gaven was geen toestemming in een huwelijk, maar een bedrieglijke handeling ten einde een gevolg te bereiken dat volledig vreemd is aan de echtverbintenis.

De toestemming tot een huwelijk behoort tot de grondvoorwaarden. Deze, evenals de daarop door de wet gestelde sancties, worden vastgesteld door de persoonlijke wet van iedere partij, dus ten aanzien van eerste geïntimeerde die Belgische was, door de Belgische wet.

Luidens artikel 146 B.W. is er geen huwelijk wanneer er geen toestemming is. Nu de toestemming een wezenlijke voorwaarde en bestanddeel is van het huwelijk, heeft het gemis aan toestemming volstreekte nietigheid tot gevolg. Door zich op bedrieglijke wijze te lenen tot een huwelijksplechtigheid zonder in feite werkelijk in een huwelijk toe te stemmen, werd gehandeld in strijd met de openbare orde. De verstoring van de openbare orde, de bescherming van wat tot het wezen van een werkelijk huwelijk behoort en van de menselijke waardigheid eisen dat zulk schijnhuwelijk ongeldig wordt verklaard.

Wat deze ingeroepen grond van nietigheid betreft kan appellant zich niet beroepen op de beslissing van de Britse rechtbank. De door appellant aangehaalde rechtspraak volgens welke de openbare orde zich niet verzet tegen de erkenning van zekere gevolgen in België van een in het buitenland ontstane en verworven toestand, waarvan de totstandbrenging in België nochans niet zou worden erkend, gaat hier niet op. Eerste geïntimeerde was Belgische bij haar huwelijk. De voltrekking van haar huwelijk, zo in België als in den vreemde, was dus onderworpen aan de voorwaarden van haar nationale wetgeving en aan de sancties die deze wetgeving stelt bij overtreding, ook wat betreft het kenmerk van deze voorwaarden en sancties.

Trouwens blijkt uit het vonnis van de Britse rechter dat alleen in vraag stond of het huwelijk van eerste en tweede geïntimeerden nietig diende verklaard wegens vergissing wat betreft de aard van de plechtigheid. Daarop beslist de rechter dat eiseres (hier eerste geïntimeerde) in feite zeer goed wist, op de dag van de plechtigheid van 11 augustus 1954, dat het om een huwelijksplechtigheid ging en dat het doel ervan was het haar mogelijk te maken de Britse nationaliteit te verwerven, alsook een Brits paspoort. Naar zijn oordeel was dit voldoende om de vordering af te wijzen. Dit duidt erop, dat de overwegingen betreffende de "onwezenlijkheid" van het huwelijk enkel werden gemaakt in het raam van de gestelde vordering, namelijk de nietigheid van het huwelijk wegens vergissing omtrent de aard van de plechtigheid, en dat daarbij geen beslissing werd getroffen over een niet gestelde vraag tot nietigheid wegens volstreekte afwezigheid van toestemming in een huwelijk.

Er is geen grond tot opschorting van de uitspraak in onderhavig geding, wegens een in den vreemde ingestel-

de vordering, waarvan trouwens geen enkel bewijs voorligt.

Om die redenen,

Het Hof,

Op het overeenkomstig advies van de heer advocaat-generaal G. Stévigny ;

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk, doch ongegrond. Bevestigt mitsdien het aangevochten vonnis en veroordeelt appellant tot de kosten van hoger beroep.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

1e KAMER—5 APRIL 1973

Voorzitter : de h. Serck

Rechters : de hh. Devos en Top

Advocaten : Mrs. R. de Ryke, F. Van Damme, Verhelst en P. Goossens

1. Hypotheek—Overschrijving, inschrijving en randmelding—Pauliaanse rechtsoverdracht—Verzuim van randmelding.

2. Pauliaanse rechtsoverdracht—Vereisten—Gevolg.

3. Hypotheek—Rechten van de schuldenaar op het gehypothekeerde goed—Art. 45, laatste lid, Hypotheekwet—Overeenkomsten te goeder trouw.

1. De *actio Pauliana* m.b.t. een overgeschreven huurcontract dat voor langer dan negen jaren is aangegaan, moet het voorwerp van de bij art. 3 Hypotheekwet overgeschreven randmelding uitmaken.

Bij niet-nakoming van dit voorschrift is de eis niet ontvankelijk, maar ten deze verleent de rechtbank de eiser een termijn om het verzuim te verhelpen.

2. Een drietal weken voor zijn faillissement verhuurde de schuldenaar een gehypothekeerd goed voor een termijn van 18 jaren tegen een lage prijs aan zijn ouders.

Daar de verhuur met bedrieglijke benadeling van de rechten van de schuldeiser en met medeplichtigheid van de huurders gesloten werd (zie daarover nader het vonnis), mag de schuldeiser de huurovereenkomst voor niet bestaande houden : het herstel van het door de partijen bij het huurcontract gepleegde oneigenlijk misdrijf vereist dat de schuldeiser met de bedrieglijke toegestane overeenkomst geen rekening moet houden.

3. Terwijl de gewone schuldeiser zich, behoudens bedrog in de zin van art. 1167 B.W., wat zijn algemeen pandrecht op de goederen van zijn schuldenaar betreft, volledig op diens beheer moet verlaten, moet de bevoorrechte of hypothecaire schuldeiser zulks, wat de verpande goederen betreft, enkel doen voor de overeenkomsten, inzonderheid de huurovereenkomsten, die zijn recht van hypotheek niet tegenspreken, d.w.z. die ten aanzien van dit recht en in de zin van art. 45, laatste lid, Hypotheekwet te goeder trouw zijn toegestaan, d.i. onder normale, niet bezwarende voorwaarden zijn gesloten. Onder abnormale voorwaarden toegestane overeenkomsten zijn de bevoorrechte of hypothecaire schuldeiser niet tegenstelbaar, zelfs als de partijen zonder bedrieglijke bedoeling gehandeld hebben.

Bank van Brussel t/ Faill. Van Brabant e.a.

Overwegende dat de eiseres bij akte van 2 september 1959 van notaris Pede te Bottelare aan de derde en vierde verweerder, die zich solidair verbonden hebben, een krediet in rekening-courant geopend heeft van 1.000.000 fr. onder haar gewone voorwaarden voor dergelijke kredietopeningen en vestiging te haren voordele van een hypotheek in eerste rang op :

1) een woonhuis met aanhorigheden en erve, gelegen te Bottelare, aan de Koningin Astridlaan, nr. 1, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummers 407/f, 409/b, 403/b, 412/a, 413/a en ex nummers 410/c, 404, 399/a en 399/b, groot volgens meting 57 a 20 ca ;

2) een woonhuis met aanhorigheden en erve, gelegen te Bottelare, aan de Koningin Astridlaan, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummers 397/c en 398/b, groot volgens meting 9 a en volgens kadaster 8 a 58 ca ;

Dat zij deze hypotheek op 5 september 1959 heeft laten inschrijven op het tweede kantoor van de hypotheek te Gent, boek 535, nummer 10 ;

Overwegende dat de vrijwillig tussenkomende partij bij akte van 13 februari 1967 van notaris Celis te Antwerpen aan dezelfde schuldenaars, alsmede aan de N.V. Provinciaal Leen- en Kredietcentrum te Gent, een lening toegestaan heeft van 5.000.000 fr. onder vestiging te haren voordele van een hypotheek op een aantal onroerende goederen gelegen te Gent en te Bottelare, onder meer :

Gemeente Bottelare

1) een perceel weiland, gelegen ter plaatse Gaverstraat, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummers 399/c en 399/d (vroegere nummers 399/a en 399/d), groot 19 a 4 ca ;

2) een perceel grond, gelegen ter plaatse Gaverstraat, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummers 367/k, groot 35 a 89 ca ;

3) een perceel tuin, gelegen ter plaatse Dorp, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummer 402/f, groot 500 m² ;

4) een perceel grond, gelegen ter plaatse Dorp, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummer 400, groot 33 a ;

5) een perceel grond, gelegen ter plaatse Dorp, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummer 401, groot 17 a 90 ca ;

6) een perceel grond, gelegen ter plaatse Dhoyde, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummer 402/g, groot 16 a 67 ca ;

7) een stuk tuin, gelegen ter plaatse Dorp, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummer 402/h, groot 9 a 40 ca, en een stuk weiland, gelegen als voren, ten kadaster bekend onder enige sectie, nummer 403/a, groot 11 a 10 ca ;

Dat zij deze hypotheek op 28 februari 1967 heeft laten inschrijven op het tweede kantoor van de hypotheek te Gent, boek 890, nummer 15 ;

Overwegende dat de Rechtbank van Koophandel te Gent bij vonnis van 23 februari 1970 het faillissement van de derde verweerder uitgesproken heeft en de eerste twee verweerders als curatoren aangewezen heeft ;

Overwegende dat ingevolge dit faillissement de eiseres en de vrijwillig tussenkomende partij de onmiddellijke

terugbetaling gevorderd hebben van het saldo van de kredietopening in rekening-courant, respectievelijk van de toegestane lening; dat zij, aangezien de aan onroerend beslag voorafgaande bevelen tot betaling van 4 december 1970, respectievelijk 1 februari 1972, zonder gevolg zijn gebleven, bij explosten van 4 januari 1971 en 9 maart 1972 beslag hebben doen leggen op de hun onderscheidenlijk verpande onroerende goederen, hierboven nauwkeuriger omschreven;

Dat het saldo van de door de eiseres geopende kredietopening op 31 december 1970 1.162.774 fr. beliep, terwijl volgens het beslagexploot van 9 maart 1972 het tegoed van de vrijwillig tussenkomende partij 5.048.412 fr. bedroeg, onverminderd de sedert 15 januari 1972 vervallen interesten en de kosten;

Overwegende dat bij hun benaarstiging om de hun onderscheidenlijk verpande onroerende goederen te gelde te maken de eiseres en de vrijwillig tussenkomende partij evenwel vernomen hebben dat bij akte van 4 februari 1970 van notaris De Vuyst te Borsbeke, overgeschreven op 25 februari 1970 op het tweede kantoor van de hypotheek te Gent, de derde en vierde verweerders ze voor achttien jaar verhuurd hebben aan de laatste twee verweerders, hun ouders en schoonouders, tegen de prijs van 36.000 fr. per jaar, te vermeerderen met alle hogenaamde lasten en contributiën, zo gewone als buitengewone, behoudens de grondlasten, alsnog met beding dat de kosten die de huurders naar hun schriftelijke richtlijnen zouden maken om het huis bewoonbaar te maken verrekend zouden worden op de maandelijksse huurtermijnen;

Overwegende dat de door de eiseres en de vrijwillig tussenkomende partij ingestelde eisen ertoe strekken:

1° te doen zeggen voor recht dat voormelde huurovereenkomst wegens bedrieglijke inkorting van de rechten van de schuldeisers in 't algemeen en van de in zake optredende hypothecaire schuldeisers in 't bijzonder ten laste en ongelijke van de verweerders, waaronder de verweerders q.q., "verbroken wordt en bijgevolg zonder uitwerking zal blijven";

2° voorts te doen zeggen voor recht dat de met hypotheek bezwaarde onroerende goederen voor vrij van huur en gebruik zullen mogen te koop gesteld worden;

Dat de vrijwillig tussenkomende partij ook nog vordert dat de even gemelde huurovereenkomst minstens voor ontbonden, zoniet voor niet tegenstelbaar wordt verklaard; dat zij tevens de veroordeling nastreeft van de verweerders, hetzij solidair, hetzij in solidum, hetzij de ene bij gebreke van de andere, tot het betalen van een bedrag van 50.000 fr. als schadevergoeding, zulks met de gerechtelijke interesten;

Overwegende dat de curatoren van het faillissement van Van Brabant Wilfried tegen deze eisen geen bezwaar opperen; dat zij integendeel voor hun rekening overnemen en de nietigverklaring nastreven van de huurovereenkomst van 4 februari 1970;

Overwegende dat de overige verweerders concluderen tot de afwijzing van de eis;

Omtrent de ontvankelijkheid van de eisen

Overwegende dat geen eis strekkende tot vernietiging of tot herroeping van rechten voortvloeiende uit akten, die aan de overschrijving onderworpen zijn, door de rechter mag ontvangen worden dan na te zijn ingeschreven op de kant van de overschrijving van de titel van

verkrijging, waarvan de vernietiging of de herroeping gevorderd wordt, en, in voorkomend geval, op de kant der overschrijving van de laatst overgeschreven titel (art. 3 van de Wet van 16 december 1851);

Overwegende dat voor zover de eisen moeten uitgelegd worden in de zin van een actio Pauliana, zij het voorwerp van voormelde kantmelding moeten uitmaken (GENIN, *Traité des hypothèques et de la transcription*, nr. 506/c; DE PAGE, VII, nr. 1090);

Overwegende dat de eiseres haar eis op 10 november 1972 behoorlijk op de kant van de overschrijving van de aangevochten huurovereenkomst heeft laten vermelden, doch dat de vrijwillig tussenkomende partij en de curatoren verzuimd hebben zulks te doen; dat daaruit volgt dat de eisen van de laatstgenoemde voorsnog niet ontvankelijk zijn; dat hun evenwel een termijn moet verleend worden om het begane verzuim te verhelpen;

Omtrent het bodemgeschil

Overwegende dat het vanzelf spreekt dat voormelde huurovereenkomst een voordelige verkoop van de aan de eiseres verpande goederen ernstig in de weg staat; dat immers geen gegadigde ervoor zal te vinden zijn om een normale prijs te betalen voor onroerende goederen waarover hij slechts over achttien jaar vrij zal kunnen beschikken en waarvan de lage huurprijs in deze tijden van monetaire onzekerheid en inflatie niet eens voor aanpassing of herziening vatbaar is, dit alles dan nog met het vooruitzicht de huurtermijnen gedurende lange tijd te moeten verrekenen met de door de huurders uitgevoerde werken;

Overwegende dat als beheerders van de N.V. Provinciaal Leen- en Kredietcentrum de derde en de vierde verweerders niet ervan onwetende konden zijn dat zij door het toestaan van voormelde huurovereenkomst de aan de eiseres verpande goederen praktisch onverkoopbaar maakten, minstens de waarde van de haar toegekende zekerheid gevoelig verminderden;

Dat niemand zal geloven dat zij en de werkende notaris, op wiens gezegeld papier de akte kredietopening van 2 september 1959 getikt is, het artikel 12 van de algemene voorwaarden van de kredietopening uit het oog verloren hebben naar luid waarvan het de kredietnemers ontzegd wordt de met hypotheek bezwaarde goederen voor een termijn van meer dan negen jaar en/of tegen een lagere prijs dan de normale huurprijs te verhuren;

Dat, gelet op hun bloed- en aanverwantschap met de derde en de vierde verweerders en op het tijdstip waarop de huurovereenkomst werd gesloten, d.i. amper een twintigtal dagen vóór het faillissement en na inbeslagneming van het gehele meubilair van de eerstgenoemden op verzoek van de vrijwillig tussenkomende partij, de laatste twee verweerders evenmin ernstig onwetendheid kunnen voorwenden omtrent de financiële toestand van hun zoon en de bedrieglijke benadeling, met hun medeplichtigheid, van de rechten van de eiseres;

Overwegende dat daaruit volgt dat de bedoelde huurovereenkomst, die niet te goeder trouw werd toegestaan, door de eiseres voor niet bestaande mag gehouden worden (DE PAGE, III, nr. 252, en VII, nr. 1090); dat immers het herstel van het door de laatste vier verweerders gepleegd oneigenlijk misdrijf vereist dat de eiseres met de bedrieglijk toegestane huurovereenkomst geen rekening moet houden;

Overwegende dat enkel volledigheidshalve erop dient gewezen te worden dat de oplossing dezelfde zou geweest zijn indien de laatste vier verweerders te goeder trouw – in de zin van het gemeene recht – gehandeld hadden ;

Dat immers het geschil moet beslecht worden in het licht van artikel 45, laatste lid, van de Wet van 16 december 1851 ; dat de goede trouw waarvan in deze wetsbepaling sprake is, van bijzondere aard is en in eng verband staat met de gevolgen die de hypotheek medebrengt op het stuk van het beheer van de verpande goederen ;

Overwegende dat, behoudens bedrog in de zin van artikel 1167 B.W., een gewone schuldeiser zich wat betreft zijn algemeen pandrecht op de goederen van zijn schuldenaar op diens beheer volledig moet verlaten ; dat de bevoorrechte of hypothecaire schuldeiser zulks, wat de verpande goederen betreft enkel moet doen voor de overeenkomsten, inzonderheid de huurovereenkomsten, die zijn recht van hypotheek niet tegenspreken, d.w.z. *die ten aanzien van dit recht* en in de zin van artikel 45, laatste lid, van de Wet van 16 december 1851 te goeder trouw zijn toegestaan, d.i. onder normale, niet bezwarende voorwaarden zijn gesloten ; dat de overeenkomsten die onder abnormale voorwaarden toegestaan zijn, aan de bevoorrechte of hypothecaire schuldeiser niet tegenstelbaar zijn, zelfs indien de partijen zonder bedrieglijke bedoeling gehandeld hebben (DE PAGE, VII, blz. 531, nr. 589, litt. C ; SCHICKS en VANISTERBEEK, *Traité formulaire*, III, blz. 683-684, nr. 457 in fine) ; Rb. Brussel, 27 januari 1942. Pas. 1944, III, 12) ;

Overwegende dat hetgeen voorafgaat medebrengt dat, hoe hij ook uitgelegd wordt, de door de eiseres ingestelde eis gegrond moet verklaard worden ;

Op die gronden,

De Rechtbank,

Gelet op de artt. 2, 37 en 41 van de We van 15 juni 1935 ;

Alle andere conclusies van de hand wijzende ;

Verklaart de door de eiseres ingeleide eis ontvankelijk en gegrond ;

Zegt voor recht dat de door de laatste vier verweerders op 4 februari 1970 gesloten huurovereenkomst ten opzichte van de eiseres van gener waarde is en haar niet kan tegengesteld worden ;

Laat haar toe de haar in hypotheek gegeven onroerende goederen voor vrij van huur en gebruik te koop te doen stellen ;

Veroordeelt de 3e, 4e, 5e en 6e verweerder, ieder voor het geheel in de kosten (...) en verklaart de tegen de gefailleerde uitgesproken veroordelingen gemeen en tegenstelbaar aan de curatoren qualitate qua ;

Verklaart de eisen van de vrijwillig tussenkomende partij en van de curatoren van het faillissement Van Brabant Wilfried alsnog niet ontvankelijk ;

Verleent hun een termijn van één maand vanaf de betekening van het onderhavige vonnis om hun respectieve eisen op de kant van de overschrijving van de aangevochten huurovereenkomst te doen vermelden ;

Reserveert de kosten die op laatstbedoelde eisen betrekking hebben ;

Verwijst de zaak naar de terechtzitting van ... ter verdere afdoening ;

Verklaart dit vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande iedere voorziening en zonder borgstelling, behoudens wat de kosten aangaat.

BESLAGRECHTER TE GENT

7 AUGUSTUS 1972

Rechter : de h. P. Devos

Advocaten : Mrs. P. Van Malleghem en A. Standaert

Faillissement—Na verwerping van akkoord machtiging overeenkomstig art. 1190 Ger.W. om onroerend goed te verkopen—Onroerend beslag door hypothecaire schuldeiser—Gelijklopende rechten tot verkoop—Bepaling van de voorrang.

Als de curator, nadat op de vergadering der schuldeisers geen akkoord tot stand gekomen is, overeenkomstig art. 1190 Ger.W. de machtiging om een onroerend goed van de gefailleerde te verkopen bekomen heeft, en een hypothecaire schuldeiser vervolgens bevel tot betalen geeft en onroerend beslag doet leggen, moet het debat, daar de curator een met het recht van de schuldeiser gelijklopend recht tot verkoop verkregen heeft, niet op het vlak van de schorsing van de vervolging (art. 1621 Ger.W.), maar op dat van de voorrang tot verkoop gebracht worden.

De voorrang moet gaan naar degene die het eerst van het recht tot verkoop gebruik gemaakt heeft.

Mr. van Schoote q.q. t/ De Jaegher

Overwegende dat zoals het nader wordt gepreciseerd in conclusie van 25 juli 1972 van de eiser q.q., de eis ertoe strekt de door de verweerder aangevangen vervolging van uitvoerend beslag op het in de dagvaarding bedoeld nijverheidscomplex gedurende twee maanden te doen schorsen "om de curator toe te laten te verkopen" ;

Dat deze eis gebaseerd is op artikel 1621 van het Gerechtelijk Wetboek ;

Overwegende dat de verweerder deze eis niet ontvankelijk, minstens niet gegrond acht ;

Overwegende dat het ten processe bedoeld nijverheidscomplex aan de N.V. Etablissements René Van Doorne te Eeklo toebehoort ; dat deze vennootschap bij vonnis van 3 december 1971 van de Rechtbank van Koophandel te Gent in staat van faillissement werd verklaard ; dat na de vergadering van de schuldeisers, waarop de gefailleerde geen voorstellen tot akkoord heeft gemaakt, de eiser q.q. op 3 maart 1972 van de rechter-commissaris overeenkomstig artikel 1190 van het Gerechtelijk Wetboek de machtiging heeft gevraagd en bekomen om het eerder genoemd nijverheidscomplex te verkopen ; dat de tegelijk benoemde notaris de memorie van lasten en voorwaarden van de verkoop reeds heeft voorbereid en door de bevoegde vrederechter een datum voor de verkoop, meer bepaald 13 september 1972, heeft doen bepalen ;

Overwegende dat aan de eis de omstandigheid ten grondslag ligt dat krachtens het uitvoerbaar afschrift van een akte geldlening met hypotheekstelling, verleden op 29 juni 1965 voor notaris Goethals te Eeklo, de verweerder geruime tijd nadien, meer bepaald bij exploit van 7 juni 1972 van het ambt van gerechtsdeurwaarder A. Van Wittenberghe te Gent aan de N.V. Etablissements René Van Doorne en de eiser q.q. bevel heeft doen be-

tekenen tot betaling van 1.200.000 fr. in hoofdsom en 90.000 fr. interesten en naderhand bij exploitatie van 26 juni 1972 van het ambt van dezelfde gerechtsdeurwaarder, overgeschreven op 29 juni 1972 op het tweede kantoor van de hypotheek te Gent, op het nijverheidscomplex beslag heeft doen leggen ;

Overwegende dat de verweerster de door haar aangevangen vervolging van uitvoerend beslag wil voortzetten zonder rekening te houden met de aan de eiser q.q. op 3 maart 1972 verleende machtiging tot verkoop ;

Overwegende dat de partijen verkeerdelijk het debat plaatsen op de toepasselijkheid ter zake van artikel 1621 van het Gerechtelijk Wetboek ;

Overwegende immers dat naar luid van artikel 564, lid 5 van het Wetboek van Koophandel, zoals het gewijzigd werd bij de Wet van 10 oktober 1967, de voorschriften van artikel 564 geen toepassing vinden op de eerst ingeschreven hypothecaire schuldeiser, *die in iedere stand van het geding* — dus ook na verwerping van de concordataire voorstellen (of bij afwezigheid van voorstellen) — het goed waarop de hypotheek rust, kan verkopen overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 1560 tot 1626 van het Gerechtelijk Wetboek ; dat daaruit volgt dat de curator tegen de eerst ingeschreven hypothecaire schuldeiser, in casu de verweerster, het artikel 1621 van het Gerechtelijk Wetboek niet kan invoeren (VAN STEEN, *Het uitvoerend beslag op onroerend goed en de rangregeling*, blz. 93 en 94) ;

Dat hij evenwel wel kan invoeren dat hij tengevolge van de op 3 maart 1972 van de rechter-commissaris verkregen machtiging een met het recht van de verweerster *gelijklopend of concurrerend* recht tot verkoop heeft verkregen, zodat het ware debat niet op het vlak van de schorsing van de vervolging, *maar op dit van de voorrang tot verkoop* moet geplaatst worden ;

Overwegende dat naar de vroegere rechtspraak en rechtsleer op het stuk van de samenloop tussen de procedures van dadelijke uitwinning en verkoop bij faillissement, die klaarblijkelijk van toepassing blijven in geval van samenloop van uitvoerend beslag op onroerend goed en verkoop bij faillissement, de voorrang moet gaan naar degene die het eerst van het recht tot verkoop gebruik heeft gemaakt (VAN STEEN, *op. cit.*, blz. 94 met verwijzing naar rechtspraak en rechtsleer ; SCHICKS en VANISTERBEEK, VII, blz. 934 ; *Les nouvelles, Droit commercial*, IV, *Faillite et concordats*, blz. 435, nr. 1147) ;

Overwegende dat in casu de eiser q.q. van dit recht gebruik heeft gemaakt geruime tijd vóór de verweerster, die nog niet eens overeenkomstig artikel 1580 van het Gerechtelijk Wetboek de benoeming van een notaris heeft gevraagd ; dat, zoals de eiser q.q. het terecht opmerkt, het, gelet op de in acht te nemen pleegvormen en termijnen, niet kan ingezien worden hoe zij het ten processe bedoeld nijverheidscomplex ooit tegen of vóór 13 september 1972 zou kunnen verkopen ;

Overwegende dat daaruit volgt dat aan de eiser q.q., die sedert 3 maart 1972 op ononderbroken wijze zijn benaarstigingen heeft voortgezet om het onroerend goed van de N.V. Etablissements Van Doorne op de voor alle schuldeisers voordeligste voorwaarden te verkopen, de voorrang moet verleend worden ;

Overwegende dat niet blijkt dat de voorwaarden, waarop door de eiser q.q. de verkoop wordt gepland, van die aard zijn dat zij het te verkopen goed kunnen veranderen

of verweersters rechten kunnen schaden ; dat wel integendeel de verkoop bij kavels als toekomstig bouwterrein op de voorwaarden uiteengezet in de conclusie van 25 juli 1972 van de curator klaarblijkelijk een grotere toeloop van gegadigden en een maximale opbrengst moet verzekeren ; dat een geringe vermeerdering van de lasten en kosten niet kan opwegen tegen dit resultaat dat vermoedelijk nooit bij verkoop als nijverheidscomplex zou kunnen bereikt worden ;

Overwegende dat dan ook op de hierna bepaalde wijze moet beslist worden ;

Op die gronden,

Bepalen dat aan de eiser q.q. voorrang toekomt tot verkoop van het ten processe bedoeld onroerend goed ;

Beschikken dat, gelet op deze voorrang, de vraag tot schorsing zonder voorwerp is ;

Veroordelen de verweerster in de kosten.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Arbh. Brussel, afd. Antwerpen (3e Kamer), 23 november 1973

Arbeidsovereenkomst bedienden—Beëindiging van de overeenkomst met onderling goedvinden—Bewijs door vermoedens.

Een bediende betwistte dat in gemeen overleg met haar werkgever een einde was gemaakt aan haar dienstbetrekking einde oktober 1969. Nadat zij achteraf nog aanspraak had gemaakt op achterstallig vakantiegeld zonder te gewagen van haar recht op enige vergoeding wegens beëindiging van de overeenkomst, vorderde zij vele maanden later een opzeggingsvergoeding van 458.645 fr.

Bij vonnis van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen van 25 mei 1971 werd die vordering afgewezen. Het Arbeidshof bevestigt die beslissing op de navolgende gronden :

"Waar geen geschrift bestaat, opgesteld overeenkomstig de bepalingen van het artikel 14 van de Wet op het bediendencontract om bij opzegging een einde te maken aan de overeenkomst, kan ter zake niets anders worden beslist dan dat partijen, einde oktober 1969, zonder geschrift maar bij mondelinge overeenkomst het dienstcontract hebben beëindigd, zonder enige verplichting van beider zijde ook buiten het uitbetalen van vakantiegeld. Inderdaad kan, wat door wederzijdse toestemming ontstond, op dezelfde manier ontbonden worden. Er is geen wet die de partijen belet de arbeidsverhoudingen stop te zetten. (Zie : A.P.R., STEYAERT, *Arbeidsovereenkomst handarbeiders en bedienden*, nr. 730, met gecit. rechtspraak.)

"Het bewijs door vermoedens ligt in het feit dat enerzijds de werkgever van zijn bediende aangenomen heeft dat zij zonder meer haar prestaties stopzette en nooit gewag gemaakt heeft van enige verplichting tot opzegging, en nooit — althans voor het instellen van het geding — aanspraak heeft laten gelden op enige vergoeding voor beweerde contractbreuk. Evenmin heeft de bediende gereageerd bij het stopzetten van de prestaties, zelfs niet bij haar schrijven van 8 juni 1970, waarbij zij enkel aanspraak maakt op de uitbetaling van het vakantiegeld zonder te spreken over eventueel verschuldigde opzeggings- of verbrekingsvergoeding.

"Het is dan ook terecht dat de eerste rechter de vordering strekkende tot het bekomen van enige opzeggingsvergoeding afgewezen heeft."

(Voorzitter : de h. Van den Berghe—Advocaten : Mrs. De Roock en Impens—In de zaak : Van Poucke t/ N.V. Party-Clan).

EUROPEES RECHT

WEEKOVERZICHT VAN HET HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN (Week 18 - 22 maart 1974)

Ierse tomaten-arrest

Zaak 151/73 - Ierland tegen Raad - 21 maart 1974

Uitspraak doende in een door de Ierse regering aanhangig gemaakte zaak, heeft het Hof een landbouwverordening van de Raad nietig verklaard, in zover deze een aanpassingscoëfficiënt voor de produktieprijs noemt en bijgevolg het voor Ierland geldende compenserende bedrag voor verse consumptietomaten vaststelt.

De Ierse regering had beroep ingesteld op grond dat de verordening van de Raad van mei 1973 in strijd was met een aantal overgangsbepalingen van de akte bij het Verdrag betreffende de toetreding van Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk. Volgens deze verordening hebben de prijzen van tomaten die de Lid-Staten moeten mededelen, betrekking op kastomaten, die geheel andere kenmerken vertonen dan tomaten van de volle grond, waarvan is uitgegaan bij de vaststelling van de communautaire basisprij. (In de zuidelijke landen der Gemeenschap - Italië en Zuid-Frankrijk - worden tomaten gekweekt in de volle grond en in de noordelijke landen - Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk - onder glas; in de Beneluxlanden en Duitsland worden beide methoden toegepast). De Ierse kwekers werden derhalve ongerechtvaardigd benadeeld door de berekeningswijze van de Raad.

Dit is het eerste beroep van een der nieuwe Lid-Staten tegen een instelling van de Gemeenschap.

Procesbevoegdheid van de vakbonden voor het Hof — mondelinge behandeling

Zaak 175/73 - Massa, Kortner en Union Syndicale t/ Raad

Het Hof hoorde de pleidooien van partijen in een ambtenarenzaak van opmerkelijk belang, omdat de Union Syndicale, een vakbond van Europese ambtenaren te Brussel, ter zijde van de betrokken ambtenaressen zelf, beroep bij het Hof heeft ingesteld. Om deze reden ook was het Hof bij wijze van uitzondering in voltallige zitting bijeengekomen; ambtenarenzaken worden immers gewoonlijk behandeld door een der kamers van het Hof.

De Raad heeft tegen het beroep van de Union Syndicale een exceptie van niet-ontvankelijkheid opgeworpen. Onder verwijzing naar 's Hofs jurisprudentie dat de Personeelscomité's - statutaire organen van de instellingen - in rechte niet als partij kunnen optreden, meent de Raad, dat zulks de vakbonden *a fortiori* is onzeggd. Verzoeksters antwoorden dat - anders dan bij Personeelscomités, waarvoor een bijzondere regeling geldt (Statuut van de ambtenaren) - de procesbevoegdheid van de vakbonden verankerd ligt in de rechtsorde van alle Lid-Staten en daarom een in de communautaire rechtsorde geldend algemeen rechtsbeginsel is. Verzoeksters vorderen dat de Union Syndicale althans wordt toegestaan aan haar zijde te interveniëren.

Binnenkort zal de advocaat-generaal in deze zaak conclusie nemen.

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

Het geheim karakter van het strafrechtelijk onderzoek en de mogelijkheid om dit onderzoek contradictoair te maken.

Het Nationaal Verbond van Magistraten van eerste aanleg en de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen houden

op 7 mei 1974 een studievergadering en een debat over: Het geheim karakter van het strafrechtelijk onderzoek en de mogelijkheid om dit onderzoek contradictoair te maken.

De vergadering vindt plaats te 20.30 u in het groot auditorium van Bell Telephone Mfg. Company N.V., Francis Wellesplein 1, Antwerpen.

Het debat zal ingeleid worden door ere-procureur-generaal Herman Bekaert, Koninklijke Commissaris voor de hervorming van de rechtspleging in strafzaken en professor aan de V.U.B. en de U.L.B., en door eerste substituut-procureur des Konings Jean Du Jardin, adjunct Koninklijke Commissaris en professor aan de rechtsfaculteit te Namen.

Na de vergadering wordt een receptie aangeboden door Bell Telephone Mfg. Company N.V.

TIJDSCHRIFTEN

Revue Critique de Jurisprudence Belge.—jg. 1973
nr. 3
Jurisprudence.

Recueil Général de l'Enregistrement et du Notariat.—jg. 1974
nr. 21767 à 21772
Hypothèque.—Taxe sur la valeur ajoutée.—Enregistrement-Timbre.—Enregistrement.

Journal des Tribunaux.—jg. 1974
nr. 4855

René Warlomont, La majorité dans des délibérations de justice.—Bernard Van Keepinghen, Quelques réflexions sur la responsabilité en matière de recherches d'antériorités de marques.—Jurisprudence.—Chronique judiciaire.

nr. 4857
Marc Fallon, Le projet de convention sur la loi applicable à la responsabilité du fait des produits.—Jurisprudence.—Notes de jurisprudence.—Chronique judiciaire.

nr. 4858
Jos Vankerckhove, Louage de choses—Le nouvel article 1731 du Code civil.—H.A. Desmedt, La convention européenne dans le domaine de l'information sur le droit étranger, faite à Londres le 7 juin 1968.—Jurisprudence.—Chronique judiciaire.

Revue Internationale des Sciences Administratives.—jg. 1973
nr. 4

G.E. Caiden, Développement, capacité et réformes administratives.—A. Salinas, Schéma théorique du changement administratif.—K. Lenk, Automatisation et décentralisation administrative: quelques expériences européennes.—A.R. Hoyle, L'administration du développement: un système "ouvert".—M.J. Bertrand, Pour une géographie du pouvoir exécutif.—R.F.S. Pinto, Analyse du développement économique et administration du développement.—J.C. Béguin, L'effet suspensif des recours en annulation en droit administratif allemand.—J.C. Garcia-Zamor, Micro-bureaucraties et administration du développement.—Résumés des articles publiés en langues anglaise et espagnole.—Ecoles et instituts d'administration publique.—Bibliographie sélectionnée.—Informations, Coopération technique, Nouvelles.—Chronique de l'Institut.—Table des matières de l'année 1973.

Table générale des matières des années 1968 à 1972.

Common Market Law Reports.—jg. 1973
Part 76
Cases.—Decision.—Legislation.